

Др Светислав Љ.
МАРКОВИЋ

ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ЧАЧАНСКОГ СПОРТА

УДК: 94:79(497.11 Чачак) (091)

Апстракт: Историја спорта у Чачку је веома слабо истражена. О спорту и спортистима се писало појединачно и фрагментарно. Чачански спорт с правом очекује вредне и студиозне хроничаре који ће груписати постојећу грађу, али и расветлити незабележене спортске активности и резултате. Циљ рада је да се напишу најзначајније спортске активности, клубови и појединци на територији данашње општине Чачак.

Кључне речи: Спорт, спортски клубови, спортисти, чачански крај, асови

„Спорт је цвет и румен савршеног здравља.”
Емерсон

Увод

Под спортом се подразумева неговање човекових телесних способности, њихово проверавање и даље унапређење кроз надметања, борбе и игре. Савремени спорт се јавља у 18. и 19. веку, а ширу афирмацију стиче покретањем модерних Олимпијских игара крајем 19. столећа. Код нас се савремени спорт развија од средине 19. века.

Чачански спортисти се данас надмећу у преко 30 спортских дисциплина. Најзначајнија врста спорта је фудбал. Чачани су, поред фудбалера, поносни и на своје кошаркаше, бициклисте, шахисте, рукометаше, каратисте, стонотенисере, мотоциклисте, атлетичаре, боксере, риболовце, тенисере, билдере... У граду на Морави стасали су и многи међународно признати спортски радници, судије и делегати.

Што се спортске инфраструктуре тиче, она је знатно побољшана изградњом спортских хала „Младост” у Атеници (2005), у Авенији липа уз Прехрамбено-угоститељску школу (2006) и у Слатини поред основне школе (2008). У чачанској општини данас постоје четири спортске хале, 15 физкултурних сала, две мале сале, 32 фудбалска терена, атлетска стаза, осам тениских терена, три балон-сале, куглана, хиподром, авио-хангар, спортски аеродром, стаза за мото-крос, три отворена базена, отворено и затворено стрелиште, као и 35 терена за мале спортове, обележене планинарске стазе на Овчару и Каблару. Једно је сигурно: услови рада никада нису били бољи. Ипак, један од највећих спортских градова у Србији нема затворени базен, а атлетска стаза је прилично запуштена.

Прва спортска такмичења

У Чачку, ослобођеном од Турака, омладина се надметала у тада познатим спортским дисциплинама. Најомиљенија такмичења су била кошија¹, дилитање², бацање камена с рамена и скок удаљ из места. Такмичења су организована недељом и празником, а посебно у дане вашара. Зимом су организована надметања у рвању на снегу и такозваном белом кросу, када су босоноги момци трчали по снегу, као и у пливању за Богојављење.³

И поред тога што су прве основне школе у чачанском крају основане у првој деценији 19. века, а Гимназија 1837, настава физичке културе дуго није заживела у школским програмима. Гимназијалци су фискултуру, углавном гимнастику, организовано почели да упражњавају тек осамдесетих година 19. века, а основци почетком 20. века. Наравно, када су то временске и атмосферске прилике дозвољавале.⁴

Према томе, Чачани су организованим спортом почели да се баве тек поткрај 19. века. Квалитет и организованост спортских активности били су на нивоу друштвеног стандарда тога времена.

Зачеци организованог спортског живота

Стрељаштво се у Чачку помиње још 1865. године⁵ када су, по указу кнеза Михаила, формиране стрељачке дружине по градовима.⁶ Те дружине су формирала војна лица, а коришћено је војничко наоружање. Чачанска стрељачка дружина постојала је и 1910. године, што се види из Деловодника штампара

- 1 Кошија се трчала од цркве према Морави. То су трке сличне данашњем кросу. Победници су били цеђени и слављени. Због тога су се такмичари данима припремали за наступ. Неки од познатих тркача су тренирали на тај начин што су у чизме сипали песак и трчали по неколико километара. Песак нису вадиле из чизама по цео дан. Када се, уочи саме трке, изују (трчали су боси), осећали су се много лакшим, па су растерећени брже трчали.
- 2 Дилитање се одржавало на пољани поред Мораве. Прота Вићентије Поповић је забележио да су се такмичари терали на коњима, један другог гађали штаповима (цилитима), „на неког погоде добро, те му приседне игра”. Иако су бојна копља замењена цилитима (дрвеним штаповима), ова игра ипак није била безазлена.
- 3 *Зачеци и развој спорта у Чачку*, Чачански глас, бр. 4, 1962, 10.
- 4 Љубодраг Поповић, *Прилози за историју физичке културе у чачанском крају* Зборник радова Народног музеја XXII-XXIII, Чачак, 1994, 127-159.
- 5 Према истраживањима Петра Блануше.
- 6 Иако се почеци стрељаштва могу пратити неколико векова уназад, прва стрељачка дружина код нас основана је у Београду 1851. године. На крају 19. и почетком 20. века у Србији већ има 726 дружина, па и Савез стрељачких друштава (основан 1887). Државна првенства се организују тек после Другог светског рата.

Стевана Матића. Из истог извора сазнајемо да је 1936. године постојала стрељачка дружина у Остри. Између два светска рата постојала је Чачанска савезна стрељачка дружина „Танаско Рајић” (постоје сачуване чланске карте из тридесетих година 20. века). Тада се гађало само војничком пушком. После Другог светског рата постоји и Срески стрељачки одбор (касније, средином педесетих година, Стрељачка дружина „Танаско Рајић”).⁷

Узгој и такмичење коња су дубоко укоренењени у традицији српског народа. Вековима су коњске трке организоване на сеоским саборима.⁸ Посебан подстицај развоју коњичког спорта у Србији дао је кнез Михаило Обреновић који је организовао прве трке у Београду. Потом су, у многим местима, настајала тзв. *кола јахача*. Шумадијско коло јахача „Кнез Михаило” основано је 24. јула 1889. године у Крагујевцу. Оно је у своје редове укључило и узгајиваче расних коња из Чачка (пре свих, трговце Аксентија Милошевића и Милисава Јањића). Повереништво Шумадијског кола јахача за варош Чачак и околину додељено је Стевану Крену, индустријалцу, Николи Радовановићу, председнику чачанске Општине, Стевану Тасићу, артиљеријском капетану, и Мијаилу Николићу, трговцу (12. јул 1891). Та година се сматра почетком организованог чачанског коњарства и коњичког спорта. Први клуб за коњички спорт у Чачку основан је 14. септембра 1895. године под именом Шумадијско коло јахача „Кнез Михаило” за Руднички округ. Први председник био је Светозар Шурдиловић, окружни начелник, а потпредседници трговци Стеван Крен и Веселин Миликић. У управу су ушли угледни Чачани, међу којима и др Јарослав Кужељ и др Мита Николић. Поред омасовљења чланства, главни задаци Управе били су организација изложби и трка коња. Познато је да је прво такмичење организовано 11. августа 1896. године. Трке су организоване на Авлациници све до 1969. године. Активности *кола јахача* прекинули су балкански ратови и Први светски рат, у којима је дошло до знатног осиромашења фонда коња.⁹

Пливање је (и као одржавање на води и као вид такмичења) познато од најстаријих времена. Чачански пливачи су се огледали на вировима и брзацима Западне Мораве.¹⁰ Крајем 19. и у првој половини 20. века било је неколико познатих плажа на Морави са звучним именима¹¹. Поред пливања вожене су

7	Светислав Љ. Марковић, Александар Стефановић, Миодраг Матовић, Предраг Ковачевић, Србо Ристановић, Александар Максимовић, Мирослав Ристић, Бранко Стевановић, Марко Милић, Дејан Уљаревић, <i>Спортски водич кроз Чачак 2004</i> , Чачак, 2004, 135.
8	Коњичка такмичења датирају још из античког доба. На првим Олимпијским играма (776. године п.н.е.) организоване су и трке двоколица и коњске трке.
9	Миладин Вукосављевић, <i>Коњарство у Чачку</i> , Чачак, 1991, 17-22.
10	Први пливачки клуб у нашој земљи организован је тек поткрај 19. века. Данас у Србији постоји велики број клубова, стотине пливалишта и отворених и (ли) затворених базена.
11	Плаже су биле: Холивуд (иза данашњег стадиона ФК „Борац”), Код божјег амбара, Соко, Јевремов вир, Павлов вир, Велики брзак, Мали брзак, Код Рајкове и Боришића воденице, Казаница, Код пања, Код коња, Код три длаке...

сандолине и чамци, играло се лоптом нешто налик ватерполу и надметало се у скоковима у Мораву са старог железничког моста.

Бициклизам се у Чачку појавио 1900. године, када је основано Чачанско велосипедско друштво „Душан Силни”.¹² Према истраживањима Србислава Тодоровића,¹³ први чланови овог клуба били су Исаило Петровић, књијар, и његова супруга, Светозар Николић, књиговођа Чачанске задруге, и други.¹⁴ Организоване су локалне трке које су окупљале омладину и код публике имале лепог одзива. У наредним деценијама број чачанских бициклиста се нагло повећава. Међутим, нису познати резултати које је ово друштво постигло.

Фудбал је, без сумње, најпопуларнија врста спорта на земаљској кугли.¹⁵ Ни Чачак ту није изузетак.¹⁶ Довољно је видети број фудбалских клубова на територији чачанске општине и колико је активних играча (о љубитељима ове игре и да не говоримо). Капетан Краљевске војске Тадија Рајичић, рођен у Прањанима, причао је у редакцији Радио Чачка (1968) да се 1907. закотрљала фудбалска лопта на Авлациници. Између два импровизована гола заиграли су војници. Неуки и трапави, у војним цокулама, често су промашивали лопту, али не и своје другаре на терену. Резултат није битан, али се зна да су двојица завршила у војној амбуланти са сломљеним потколеницама, па је командант пука забранио даље играње са овом округлом, „ђавољом” ствари.¹⁷

Соколско друштво „Танаско Рајић” у Чачку основано је 13. октобра 1910. године.¹⁸ Први председник чачанских Сокола био је војни лекар Крста

- 12 | Први бицикли (они са високим предњим точком) појавили су се у Србији у другој половини 19. века, а Прво српско велосипедско друштво основано је у Београду 1884. године.
- 13 | Народни музеј Чачак, документ број 5/1 од 5. јануара 1965. године
- 14 | На бицикличком такмичењу у Крагујевцу, које је 17. маја 1909. организовао Савез српских витезова из Београда, учествовали су и такмичари из Чачанског велосипедског друштва „Душан Силни”. Чачански бициклиста и члан Друштва Мијаило-Глиша Љубичић освојио је прву награду у бицикличком трци на Другом витешком часу у Крагујевцу одржаном 4. октобра 1909. године. У то време бицикле су углавном возили мушкарци, а прва жена бициклиста била је Персида Петровић.
- 15 | Постоје подаци да се за играње лоптом ногама знало у древној Кини још 3.000 година пре наше ере. Међутим, прва фудбалска правила су установљена 1863. године у Енглеској. Фудбал су у нашу земљу донели студенти који су се школовали у иностранству. Први наши клубови основани су крајем 19. века у Суботици и Београду. Званичне утакмице југословенске репрезентације и национални шампионати организују се тек након Првог светског рата.
- 16 | Темељ фудбалској игри у чачанском крају постављен је пре 90 година, а генерације су га потом ојачавале и надзићивале. Намножили су се клубови и играчи. Чачански фудбал се може похвалити са 34 клуба и преко 2.000 фудбалера. Израсли су и зелени терени са пратећим комфорним просторијама. Ову фудбалску кућу зидали су и спортски ентузијастички из многих села са леве и десне обале Западне Мораве.
- 17 | У монографији „Сто година фудбала у Србији” записано је: „У значајне датуме за почетак развоја фудбала у Србији спадају: ...оснивање (клуба) Душана Силног у Чачку 1910.” (*Спортски водич кроз Чачак 2004*, Чачак, 2004, 41).
- 18 | Милош Тимотијевић, н. д., 26.

Драгомировић (иначе, зет војводе Степе Степановића). Чачанско Соколско друштво припадало је Шумадијској соколској жупи са седиштем у Крагујевцу. У оквиру „јавних часова” Соколи су изводили гимнастичке вежбе, скокове увис и удаљ, бацање кугле, надвлачење конопца, „српско хватање”, док су женска деца презентирала вежбе са појасевима. Поред „јавних часова”, Соколи су учествовали на слетовима, свечаностима, приредбама, концертима и игранкама. Тако је на Шестом свесоколском слету у Прагу 1912. године учествовало шест чачанских Сокола у свечаном оделу, као и два вежбача, а на Првом Југословенском Свесловенском слету у Љубљани, одржаном од 12. до 15. јуна 1922, 13 чачанских Сокола (седам мушких вежбача, четири женска и два нараштајца).¹⁹ После опсежних припрема, радови на изградњи Соколског дома започети су 1912, а завршени 1914. године. Била је то прва Соколана у Србији, чије је свечано отварање спречио почетак Првог светског рата. Дом је добио име по чувеном јунаку Танаску Рајићу. Забележено је да је у Чачку у то време постојао и Олимпијски клуб, али се о његовим активностима мало зна. Касније гимнастичке активности уско су везане за соколство и Соколски дом. Рат је довео до прекида готово свих друштвених активности, а тиме и спортских.

Спорт између два светска рата

После Првог светског рата у Соколани се, у једном периоду, није вежбало, јер ју је окупатор користио за штале и нанео јој знатне штете. Интензивнији развој спорта (а тиме и гимнастике) у Чачку везан је за ангажовање првог наставника гимнастике, Словенца Ферда-Славољуба Секованића²⁰ (дошао у Гимназију 18. октобра 1913). Фердо, који је са породицом становао у Соколани и био начелник ГД „Душан Силни” (1913–1914), имао је, поред спортске, и веома важну васпитну улогу: подучавао је младе „соколе” да живе у спортском духу и понашају се у складу са грађанским нормама и гаје коректне међуљудске односе. Гимнастика, али и лака атлетика, вежбане су у Соколани и поред ње, јер је она била опремљена многим гимнастичким справама (вратило, карике, козлић, разбој, трамбулина, коњић, греда). Носиоци гимнастичких активности били су чачански гимназијалци, али су вежбали и основци. С обзиром на број чланова, сала Соколског дома максимално је искоришћавана. Касније вежбаче

19 | Према сећању Николе Косића, учесника слета, које је у писаној форми доставио аутору рада.

20 | Славољуб-Фердо Секованић (1892–1975), соколски функционер, напредњак, професор Гимназије. Један од оснивача Соколског друштва у Бледу. Од 1913. године начелник Гимнастичког друштва „Душан Силни” у Чачку. Доброволац у Првом светском рату, носилац Албанске споменице. Од 1918. године обнавља и управља Соколским друштвом у Чачку. После ослобођења делује у Гимнастичком друштву у Чачку и Гимнастичком савезу Србије. Аутор стилских вежби и академских састава. Пионир чачанског спорта и зачетник многих спортских дисциплина у нашем граду.

преузима гимназијски наставник Радован Вељовић (под Фердовим надзором), припремајући гимнастичке и ритмичке вежбе са којима се наступало на тзв. „јавним часовима” који су одржавани 4-5 пута годишње у Соколани или поред ње, али и у дворишту Гимназије. Изабрана група, са посебним програмом, представљала се и на значајнијим свечаностима: на прославама Савиндана, Видовдана...²¹

Почетком 1919. године Енглеска војна мисија напустила је чачанску касарну оставивши на њеном тавану струњаче, козлић, одскочну даску, мрежу и рекете за тенис, мачеве, боксерске рукавице, лопту за рагби, фудбалску лопту... У Соколском друштву посејано је семе већег броја данас популарних спортова, пре свих гимнастике и атлетике, али и фудбала, одбојке, тениса, смучања, бокса, хазене-рукомета, мачевања, кошарке... Коњички и смучарско-планински одсек Соколског друштва у Чачку формиран су 19. новембра 1934, стрељачки одсек 7. априла 1938, а веома активни су били и одбојкашки, тениски и хазенски одсеци.²² Почетком Априлског рата (1941) престаје активност „сокола”. За више од три деценије постојања највећи успех чачански „соколи” постигли су освајањем трећег места у вежбама нараштаја на првенству Југославије 1932. године (иза Загреба и Сарајева).²³

Неколицина чачанских омладинаца који су **фудбал** упознали у ратном избеглиштву, оснивају и први клуб „Србију”, вероватно 1919. године.²⁴ Према истраживањима М. Тимотијевића фудбал се почео играти на Авлациници, први клуб била је „Викторија” (основана 1919), а прва утакмица играна је са Ужичанима (2:2) јула 1919. године.²⁵ Почетком треће деценије 20. века младићи (шегрти, калфе, ђаци и ретки студенти) на варошким пољанама у Циганмали, Палилулама, Казаници, Прћиловици и Љубићу играли су, углавном, са „крпењачом” на два гола, а потом су се рађали дивљи клубови: „Овчар”, „Каблар”, „Обилић”, „Танаско Рајић”, „Железничар”, „Слобода”, „Палилулац”, „Хајдук”, „Моравац”...²⁶ У Чачку је 1922. основан Спортски клуб „Јединство” са фудбалском, хазенском, лакоатлетском и тениском секцијом. Фудбалери су се сељакали и играли на Авлациници, Вашаришту, Црквеном парку и Расаднику и Васићића

21 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, Чачак, 2004, 52.

22 | Милош Тимотијевић, н. д., 102.

23 | *Велики успех чачанског Сокола*, Чачански глас, бр. 31, 1933.

24 | Академик Татомир Анђелић, чачански гимназијалац, у књизи „Тим Борца био је комплетан” записао је: „Године 1920. основали смо фудбалски клуб „Викторија” који је окуљао оне који су се колико-толико умели снаћи.” Међутим, истакнути спортски учитељ и активиста Славољуб Секованић био је категоричан да је прва фудбалска утакмица у Чачку одиграна између домаће „Викторије” и екипе из Ужица (1920), након гимнастичког програма у Црквеном парку, а завршена је мирољубивим резултатом (2:2). Први чачански фудбалери су тада наступили у белим дресовима и шорцевима, али и са краватама.

25 | Милош Тимотијевић, н. д., 65-66.

26 | Александар Керковић, *Тим „Борца” био је комплетан*, Чачак, 1986, 17-19.

рупама (Циганмали), да би на захтев Управе клуба Одбор чачанске општине доделио земљиште у Горњем Врањаку крај Западне Мораве за градњу игралишта. Ограђено игралиште је завршено 1930. године. У управи „Јединства” били су адвокати, банкарни, трговци и други угледници. Двадесетих година оснивани су и клубови као што су „Млади радник”, „Арсенал”, „Трговачка омладина”, који нису дуго трајали јер није било довољно средстава, а спортска опрема није била баш прилагођених цена за сиромашне џепове.²⁷ Група синдикално организованих радника уочи 1. маја 1926. године основала је Фудбалски клуб „Борац”. Први председник „Борца” био је столарски радник Јован Јоловић. „Борац” тек 1937. године од општинских власти добија земљиште за градњу свог фудбалског терена близу игралишта „Јединства”.²⁸ Године 1938. Фудбалски клуб „Борац” се уједињује са „Трговачком омладином” и добија име „Омладинац”, које задржава све до рата. Чачански тимови играју у лиги Западно-моравске жупе и нижим ранговима. Прваци Западно-моравске жупе („Јединство” више пута и „Борац”, 1933/34) неуспешно су играли квалификације за савезну лигу.²⁹ Поред ова два тима, у годинама пред Други светски рат, запажено место имају и „Арсенал” и „Железничар”.³⁰

Фудбалска лопта није се котрљала само у вароши, већ и у појединим селима. Тако је у Бресници игра на два гола почела још 15. августа 1927. године. Новоформирани клуб је назван „Вољавча”, а међу оснивачима су били опанчар Љубинко Иконић, радник Урош Новаковић, земљорадник Гвозден Милутиновић и студент Гаврило Јовичић. Потом је клуб неколико пута мењао име: БСК (Бреснички спортски клуб), па ФК „Земљорадник” (1933), а после Другог светског рата „Рудар”.³¹ Њихове комшије, Мрчајевчани, основају свој „Орловац” 1932. године (од 1932. до 1934. клуб се звао „Слобода”). У Љубићу

27 Исто, 77.

28 Исто, 23-26.

29 Клубови из Чачка првенствене утакмице играју са ривалима из Крагујевца („Шумадија”, „Раднички”, „Славија”, „Јадран”, „Рapid”, Краљева („Ибар”, „Морава”, „Раднички”, „Железничар”), Ужица („Ера”, „Грађански”, „Железничар”), Ивањице („Јавор”), Горњег Милановца („Таково” и „Грађански”), Крушевца („Обилић”, „Трговачки”, „Цар Лазар”) и Параћина („Јединство”). Ипак, прави спектакли су били када су снаге одмеравали градски ривали „Јединство” и „Борац” („Омладинац”).

30 „Јединство” је у пријатељским сусретима са ондашњим великанима југословенског фудбала (БСК-ом, „Југославијом” и БАСК-ом) пружало достојан отпор. „Борац”, који је од 1937. године водио први школовани тренер у овом делу Србије, инжењер Драгомир Тошић (репрезентативац Југославије на Првом светском првенству у Монтевидеу, 1930), имао је мање успеха, изузев 1934. године. Исте године у Чачку су биле обављене припреме за одигравање прве ноћне утакмице. Око терена је постављено неколико бандера, али је напон струје био слаб, па када је укључена једна сијалица она је добро осветљавала „свој” део терена. Нажалост, када се укључи и друга, светло на првој би почело да слаби. Све у свему, на терену је био полумрак, па није помогло ни то што је лопта била офарбана у бело.

31 Милан Баковић, *Фудбалски клуб „Рудар” Бресница (1927–2007)*, Чачак, 2007, 11-14.

1937. почиње са радом клуб „Полет”. У Пријевору је истоимени фудбалски клуб основан 1939. године.³²

Организована **атлетика** у Србији зачета је тек крајем 19. века.³³ У Чачку је „краљица спортова” упражњавана у оквиру Соколског друштва. Познато је да су се млади „соколи”, (углавном гимназијалци) припремали вежбајући скок удаљ, скок увис, трчање на краћим и средњим деоницама, бацање кугле... Први тренери били су наставници гимнастике Славољуб Фердо Секованић, Чедомир Вујовић и Радован Вељовић. Памти се да су сваке године одржавана надметања у неким атлетским дисциплинама (трчању на 100 m, бацању камена са рамена, скоку удаљ, скоку удаљ из места), али и у рвању, између девојака и момака из Чачка, Ивањице, Ужица и Пожеге. Надметања су организована у Овчар Бањи. Забележено је да је најатрактивнији атлетичар тога доба у Чачку био Словенац Фрањо Рак, који је вежбао скок с мотком, али био и најбољи такмичар у трчању на 100 m, скоку удаљ и бацању кугле. Двадесетих година 20. века и СК „Јединство” је окупио атлетичаре. Зна се и да је почетком тридесетих постојао Атлетски клуб „Арсенал”, али резултати његовог рада нису познати. И сеоски вашари и сабори били су прилика за атлетска надметања.³⁴

Прве **коњичке трке** након 1918. одржане су у лето 1920. године. Најзаслужнији за обнављање рада је председник Кола јахача инжењер Светолик Лика Станковић. Изложбе су одржаване крај Соколане, а такмичења на Авладиници, бар једном годишње. Други светски рат је прекинуо рад Кола јахача.

Спортски риболов у Чачку директно је везан за Западну Мораву и њене притоке.³⁵ Спортско пеџачко друштво „Морава” основано је 4. марта 1925. године и та година се сматра почетком организованог спортског риболова у нашем крају. Није познато да ли су чачански риболовци учествовали на некаквим такмичењима, али се зна да су организовали акције порибљавања и да су се клупске просторије налазиле у хотелу „Српски краљ”. Рад друштва прекинуо је Други светски рат, али је већ 11. марта 1945. године одржана скупштина у кафани „Македонија” на којој су дате смернице за даљи рад. Тада је изабрано и ново руководство (председник Ђоко Ристић, адвокат, секретар Коста Копривица).³⁶

У четвртој деценији 20. века **Соколски покрет** је ухватио велики залет проширивши се и на сеоску средину. Тако су у 11 села на територији данашње чачанске општине формиране Соколске чете: Прељина (1931), Слатина (1933),

32 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 192, 197, 201.

33 | Већина атлетских дисциплина основе има у традиционалним народним витешким надметањима која су организована још у античко доба (Месопотамија, Египат, Грчка). Познато је да су трке организоване и на првим Олимпијским играма (776. године п.н.е.).

34 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 20-21.

35 | Човек се од свог настанка бавио риболовом, првенствено ради своје исхране. Међутим, спортски риболов има друге циљеве: такмичење, пешачење, боравак у природи, чување вода од загађења, порибљавање...

36 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 127.

Горња Горевница (1933), Мрчајевци (1934), Љубић (1934), Паковраће (1935), Миоковци (1935), Мојсиње (1935), Заблаће (1935), Прислоница (пре 1938) и Трбушани (пре 1938). У Трбушанима је 1939. започета градња Соколског дома. Због тешких финансијских услова, Соколске чете су почеле да се гасе: у Прељини (1933), Прислоници (1938), Заблаћу (1939), Горњој Горевници, Љубићу, Паковраћу и Мојсињу пре Другог светског рата. Тако су уочи другог великог рата Соколске чете постојале само у Миоковцима, Мрчајевцима, Слатини и Трбушанима.³⁷

Одбојка се у Чачку играла почетком тридесетих година 19. века, а најбољи одбојкаш био је Словенац Зеј.³⁸ Млади Чачани су на импровизованом игралишту крај Соколане пребацивали лопту преко одбојкашке мреже. Прва одбојкашка утакмица у Чачку одржана је 16. августа 1931. године у организацији Соколског друштва (у дворишту Соколане). Ову игру чачанска омладина је брзо прихватила (посебно девојке).

Забележено је и да је Соколско друштво из Чачка послало Љубицу Гавриловић на кошаркашки течај у Сарајево (у априлу 1940).³⁹ Можда је она први житељ града на Морави који се упознао са овом касније најпопуларнијом игром у Чачку.

Аеро-клуб „Наша крила” из Краљева је 4. јуна 1933. организовао митинг на Авлациници (када се први пут авион спустио у наш град) и иницирао оснивање аеро-клуба у Чачку.⁴⁰ Забележено је да је већ 1934. године у Чачку постојао аеро-клуб. Нису познати детаљи о раду овог спортског колектива ни пре, као и непосредно после Другог светског рата.⁴¹

Планинарство је настало као потреба људи да се окрену природи и њеним лепотама, односно да кроз дружење са њом упознају пределе и људе који у њима бораве. Стари Чачани памте да је између два светска рата био развијен „скаутски покрет”. Млади „скаути” (одабрани омладинци, али и старији предводници, одевени у специјалне униформе – попут извиђача) организовали су планинарења, логоровања и излете.⁴²

37 | Милош Тимотијевић, н. д., 106.

38 | Сматра се да је одбојка у наше крајеве стигла из Америке 1924. године. До Другог светског рата одбојка се организовано играла у соколским друштвима, а неорганизовано на плажама.

39 | Милош Тимотијевић, н. д., 136.

40 | Аеро-спорт има прилично дугу традицију – први клубови су основани у Бостону (САД, 1895) и Француској (1898). Код нас се овај спорт јавља нешто касније, а први клуб је основан у Београду (1921). Овај клуб је 1923. године прерастао у југословенски Аеро-клуб који је имао велики број секција и чланова у многим градовима.

41 | Прва Чачанка која је извела скок с падобраном била Милена Прелић (педесетих година 20. века). Скок је изведен у Прељини.

42 | Иако је Српско планинарско друштво основано у Београду давне 1901. године, експанзија овог спорта везана је за период после Другог светског рата.

Претеча рукомета је **хазена**, претежно женска екипна спортска игра, пореклом из Чешке, због чега је названа „Чешки рукомет”.⁴³ Хазену су у Чачку играле, углавном, гимназијалке. Тренинзи су организовани крај Соколског дома, а тренери су били Чедомир Вујовић, Зага Стојановић и други (под надзором Ферда Секованића). СК „Јединство” је имало хазенску секцију. Ова игра је била актуелна до Другог светског рата, после којег је прерасла у рукомет. У нашем крају мушкарци нису играли хазену.⁴⁴

Иако се у Чачку **шах** играо и пре Првог светског рата, организовано такмичење везано је за оснивање Чачанског шах клуба (двадесетих година 20. века) и Шаховског клуба „Борац” (1937).⁴⁵ Први председник ШК „Борац” био је Милан Манојловић (тада судија Окружног суда).⁴⁶

Сматра се да је први **аутомобил** у Чачак довезао Никола Терзић 1918. године.⁴⁷ Деценијама касније аутомобили су били реткост на чачанским улицама: на прсте су се могли набројати власници четвороточкаша. Забележено је да је 30. јуна 1930. године кроз Чачак прошло више десетина аутомобила Аутомобилског клуба Румуније на путу од Краљева ка Ужицу.⁴⁸

Убрзани развој спорта од 1945. године

Почетак Другог светског рата најавио је престанак организованих спортских активности. За време фашистичке окупације основан је Чачански спортски клуб који је повремено играо пријатељске утакмице.⁴⁹

Чачанска омладина спортом се бавила и за време ратних операција, али је све то било појединачно и неорганизовано. Још док је ратни вихор тутњао српским територијама, почело се са стварањем услова за поједине спортске дисциплине.

43 | Настала је крајем 19. века, а код нас заживела средином двадесетих година 20. stoleћа. Какав је одзив имала у нашим крајевима довољно говори податак да је на првенству одржаном у Лондону (1934) екипа Југославије постала светски првак (наравно, за жене).

44 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 110.

45 | Шах је настао у Индији, а у Европу је доспео у седмом веку. У 15. веку су постављени темељи савременом шаху. Ова древна игра има дугу традицију и у нашим крајевима. Познато је да се шах у Србији играо још у 13. веку. Прво шаховско друштво основано је у Новом Саду (1880), а потом и у Београду (1882). Од 1921. организују се национални аматерски турнири, а шампионати Југославије од 1935. године.

46 | Недељко Јешић, *Шах у Чачку 1937–1997*, Чачак, 1997, 8–11.

47 | Први мотоцикл дошао је у Србију пред крај 19. века, а почеци аутомобилизма у нас везани су за почетак 20. века. Први аутомобил у Србији појавио се 1903, а 1922. године основан је Српски ауто-клуб и одржане су прве ауто-трке у Београду.

48 | Милољуб С. Пантовић, *Ауто-мото друштво Чачак*, Чачак, 1981, 11–17.

49 | Детаљније видети у: *Зборник радова Народног музеја Чачак XXX*.

После Другог светског рата у Соколани се оснива Фискултурно (Гимнастичко) друштво, које је (1952) прерасло у **Друштво за телесно васпитање „Партизан”**. Иначе, Савез за телесно васпитање „Партизан” Југославије настао је из Гимнастичког савеза 1951. године. У организацији „Партизана” неговали су се разноврсни облици физичког васпитања и спорта, као и масовна такмичења у народном вишебоју. Друштва „Партизан” формирана су по територијалном принципу.⁵⁰

Фудбал. Рат још није био завршен, а почетком 1945. године обновљен је рад фудбалског клуба „Борац”. Одмах потом, формирано је Синдикално-фискултурно друштво „Борац”. Први председник Спорт клуба „Борац” био је Рабрен Рабреновић, кројач, а секретар Светолик Дуњић. У оквиру Друштва успешно раде активи из седам синдикалних подружница и два из Атенице и Кулиноваца. У Фабрици хартије почиње да делује ФК „Раднички”, популарно назван „Кинези” (због жутих дресова). Децембра 1946. године, на заједничкој седници „Борца” и „Радничког”, одлучено је да се формира Спортско друштво „Борац”. За првог председника изабран је Душан Митровић, за потпредседника Петар Човић, а за секретара Светолик Дуњић. У друштву су радиле фудбалска, кошаркашка, атлетска, боксерска, пинг-понг, смучарска, бицикличка, клизачка, стрељачка, шаховска и гимнастичка секција. „Раднички”, тим запослених у Фабрици хартије, и даље постоји, а убрзо свој клуб оснивају и чачански железничари. На списку новоформираних клубова налазе се још и „Пролетер” и „Грађевинар”.

Најзначајнији успеси чачанског фудбала везани су за име „Борца”, који је већ 1946. године учествовао у квалификацијама за улазак у Прву савезну лигу. Иако у првој утакмици побеђује „Црвену звезду” са 2:1, не успева да се пласира у елитно друштво. И следеће године „Борац” не успева у квалификацијама за Прву лигу. У том периоду чачански клубови се такмиче у лиги Крагујевачког подсавеза и Српској лиги.⁵¹

Због све веће популарности фудбала у Чачку, 1959. године завршава се изградња модерног стадиона крај Мораве. У првој послератној деценији Чачак је имао своје фудбалске звезде – љубимце љубитеља фудбала и целог града. Педесетих и шездесетих година 20. века долази до нагле експанзије фудбала у нашем граду. Оснивају се многи клубови, углавном везани за веће фабрике, али и за сеоске месне заједнице. У том периоду започели су своје активности ФК „Слобода” (16. јула 1949), ФК „Слатина” (7. јула 1953) и ФК „Морава” из Катрге (26. јула 1957), ФК „Ремонт” (21. маја 1959) и ФК „Јединство” из Коњевића (10. августа 1960), ФК „Задругар” из Доње Трепче (5. фебруара 1961), ФК „Омладинац” из Заблаћа (3. априла 1965. као „Напредак”), ФК „Младост” из Прељине (1965), ФК „Аутопревоз” (31. јула 1967) и ФК „Вујан” из Прислонице (1. јуна 1969), који се и данас такмиче, али и неки који су се угасили (ФК „Цер”, ФК „Графичар”, ФК

50 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 232-233.

51 | Александар Керковић, н. д., 53.

„Занатлија?...). То је праћено и изградњом већег броја игралишта како у Чачку, тако и у околним селима.

Године 1955. „Борац” постаје члан новоформиране IV зоне (ранг друге лиге), али је ту играо „само једно лето”. Прва међународна фудбалска утакмица у Чачку одиграна је у јесен 1955. године између бугарског прволигаша „Минора” и „Борца”. Гости су победили са 2:1.⁵² Тек 1962. године ФК „Борац” успева да избори улазак у Другу савезну лигу, у којој се непрекидно такмичио више од три деценије, представљајући најстабилнијег друголигаша СФР Југославије. Тренер је био Живорад Станковић Бија. Квалитативни и квантитативни напредак фудбалске игре у чачанском крају достиже кулминацију почетком седамдесетих година 20. века.⁵³

Изражена масовност у фудбалу огледа се и у појави великог броја фудбалера и тимова (посебно у сеоским срединама), али и изградња већег броја квалитетних фудбалских игралишта. Тада су основани: ФК „Морава” из Мојсиња (28. августа 1972), ОФК „Напредак” из Качулица (25. јуна 1976), ФК „Будућност” из Станчића (10. августа 1976), ФК „Спартак” из Трнаве (1976), ФК „Полет” из Горичана (20. јула 1977), ФК „Пријевор” (основан 1939, а обновио рад 25. маја 1978), ФК „БИП” (25. маја 1978), ФК „Прокоп” из Милићеваца (20. марта 1980, од 1997. ФК „Милићевци”), ФК „ФРА” (8. августа 1980), ФК „Парменац” (1980), ФК „Младост” из Атенице (1. јула 1981), ФК „Миоковци” (18. августа 1981) и ФК „Јединство” из Горње Горевнице (1981). И тада, као и раније, велики број даровитих чачанских фудбалера одлази у веће клубове у земљи и иностранству.⁵⁴

Почетком деведесетих долази до појаве приватног капитала у фудбалу. Тада се посебно афирмишу поједини клубови са богатим спонзорима. У други

52 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 156.

53 | Наиме, „Борац” у првенству Друге савезне лиге (1969/70) осваја друго место. У квалификацијама за улазак у Прву лигу пролази „Сутјеску”, али испада од бањалучког „Борца”. И у следећој сезони „Борац” осваја друго место, али у квалификацијама испада од никшићке „Сутјеске”. У првенству 1972/73. „Борац” је првак Друге лиге, али га у квалификацијама за Прву лигу елиминира зрењанински „Пролетер”. У наредном првенству „Борац” осваја друго место у Другој лиги; због боље гол-разлике крагујевачки „Раднички” постаје прволигаш. У куп-такмичењима „Борац” први успех бележи 1958. године када осваја Куп Србије. У Београду 1971. године избацује „Партизана” у осмини финала Купа СФРЈ. Два пута испада у четвртфиналу Купа маршала Тита: у Скопљу 1972. губи од Вардара (1:2, у продужетку), а у Чачку 1977. године губи од „Трепче” (0:1). И јуниори „Борца” у том периоду бележе један од највећих успеха чачанског фудбала. У првенству 1972/73. године осваја друго место у Југославији, одмах иза загребачког „Динама”. У другој половини „златних” седамдесетих „Борац” је увек у горњем делу друголигашке табеле. „Аутопревоз” две сезоне игра у Српској лиги, а „Ремонт” бележи добре резултате, посебно у куп- такмичењима. Остали чачански клубови се такмиче у општинским и регионалним лигама, као и у Моравско-шумадијској зони. Осамдесете године карактерише стабилан статус „Борца” у Другој лиги, као и огроман број чачанских клубова у нижим ранговима такмичења.

54 | Миодраг Матовић и други, *Погодак*, Крагујевац, 2002, 33.

план (иза „Борца”) избијају „ФРА Партизан” и „Полет” из Љубића, али и неки клубови из сеоских средина. У то време се појављују и прве школе фудбала: „Чачак 94” (основана 21. јуна 1994), „Младост-радост” (септембар 2003)... И Жаочани добијају свој клуб „Малба” (1. септембра 1996).

„Борац” успева да у четири наврата постане прволигаш (1995, 1996/97, 1999/2000. и 2003/04), али се у елитној конкуренцији задржава само по једну сезону. У децембру 1994. године „Борац” по први пут постаје прволигаш. „Ремонт” полази за руком да се домогне Друге лиге.⁵⁵ Међутим, сви ти успеси су кратког века. „Борцу” се посрећио тек пети улазак у елитну конкуренцију, тако да је већ три сезоне стабилан члан фудбалске Супер-лиге. У недавно завршеном првенству (2007/08) фудбалери „Борца” су освојили четврто место у Супер-лиги, чиме су изборили излазак на европску сцену и надметање у Купу УЕФА.

Атлетика. У годинама после Другог светског рата, заправо у другој половини четрдесетих, као и већ давних педесетих, чачански „лакоатлетичари” деловали су при Фискултурном друштву и ДТВ „Партизан”, као и у посебним секцијама при тадашњим спортским друштвима (пре свих у „Радничком”, „Борцу” и „Железничару”). Један од првих тренера чачанских атлетичара био је гимназијски професор Блажо Радивојевић (скакач удаљ), којег је наследио познати горњомилановачки бацач кугле Михаило Јелесијевић Јеле. На првенству Србије (1946) медаље су освојили Станковић (1.500 m) и Керковић (троскок). Атлетичари „Борца” и „Радничког” учествовали су на „Трци ослобођења Београда” (20. октобра 1946) и били четврти. Вежбао се спринт, али и бацачке (копље, кугла и диск) и скакачке (даљ и вис) дисциплине. Посебно су биле популарне крос-трке стазом око града, затим бедемом са завршетком на градским улицама. Крос се трчао и у Јездини. Потом је уследио један дужи период затишја у коме нису забележени значајнији резултати.⁵⁶

Савремена чачанска клупска атлетика заснована је 18. марта 1966. године, са настанком АК „Слобода”. На иницијативу чика Јела,⁵⁷ оснива се клуб при Спортском друштву „Слобода” који окупља радничку и средњошколску омладину. Први председник клуба био је Бранислав Зорић, а тренер Михаило Јелесијевић. Већ 1970. године атлетичари „Слободе” постају познати и признати широм СФРЈ. Многи од „Слободиних” нада каријеру су наставили у београдским

55 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 205.

56 | Александар Керковић, н. д., 87.

57 | Михаило Јелесијевић Јеле (Бањица, Чачак, 1921 – Чачак, 1992) атлетиком је почео да се бави пред Други светски рат. После рата је тренирао у Чачку, да би 1952. године прешао у горњомилановачки АК „Таково”. Убрзо је постао репрезентативац Југославије у бацању кугле. Плави дрес репрезентације је облачио четири пута. На Балканском шампионату у Атини (1953) освојио је треће место резултатом 13,82 m (наша репрезентација је тада постала првак Балкана). Најбољи резултат у бацању кугле му је 15,40 m (1954). Има изузетно велике заслуге за развој многих спортова у нашем граду (атлетике, смучања, тениса...). Тренирао је многе чачанске атлетске шампионе.

клубовима због високошколског образовања, а након завршетка студија враћају се у матични клуб. Нешто касније, Драгољуб Кувелић, као тренер, предводи јуниоре који на Првенству СФРЈ у Сарајеву освајају прво место. У то време клуб се такмичи у републичкој лиги и увек се налази у самом врху.⁵⁸

Знатне погодности за развој талентованих чачанских атлетичара стекле су се изградњом атлетске стазе при СЦ „Младост” (1973).⁵⁹ Под будним оком легендарног чика Јела АК „Слобода” се појачала тренерским кадром као никада пре, што је резултирало највећим клупским успесима. У групи средњопругаша, које је предводио тренер Братислав Радојичић, били су Драган Секулић, вишеструки сениорски првак СФРЈ и Балкана у кросу и на стази, Звонко Маслаћ, вишеструки првак Југославије и трећепласирани на Балканском кросу за јуниоре и млађе сениоре, Слободан Вуколић, вишеструки првак у брзом ходању на 5.000 и 10.000 m и Гордана Пртењак, јуниорска првакиња СФРЈ и вицешампионка Балкана у кросу и на стази (5.000 m). У то време спринтер Зоран Неђић формира Атлетски клуб „Борац” (1977), у коме су претежно заступљене техничке дисциплине, док се у „Слободи” развијају средњопругаши.⁶⁰ Први председник „Борца” био је Реља Кандић, а тренери Неђић, Вукосављевић и Козомора, стварају једну сјајну генерацију атлетичара коју предводи Снежана

58 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 22.

59 | Пре три и по деценије, на простору између Градског бедема и Западне Мораве изграђена је атлетска стаза. Ту је 1973. године одржано прво такмичење припадника ЈНА, на коме је било неколико истакнутих атлетичара-репрезентативаца СФРЈ. Они су ову стазу олимпијских размера прогласили најбржом у СФРЈ. Касније су поред стазе изграђена два скакалишта (за скок у даљ и вис), два бацалишта и два терена за рукомет. Атлетски стадион је проширен доградњом асфалтираних терена за рукомет, кошарку и одбојку. Уз тениске терене, два отворена базена (од којих је један олимпијских размера, а други мањи) и зграду у којој су смештене службе СЦ „Младост”, овај комплекс је и те како вредан пажње и у њега се мора и даље улагати како би представљао модеран спортски објекат.

60 | Чачак је био домаћин многих значајних атлетских такмичења. На нашим теренима су организовани Првенство Југославије у кросу (1984. и 1992), Првенство Србије у кросу (1982. и 1991), Крос листа „Борба” са рекордним бројем учесника – 12.800 (1985), Појединачно првенство Србије за пионире и јуниоре (1990–1997), неколико митинга и више општинских и регионалних такмичења, као и традиционалне уличне трке поводом дана Компаније „Слобода”.

61 | Снежана Голубић-Ресимић (Заблаће, 19. август 1962) је дипломирала на Факултету за физичко васпитање у Београду. Атлетиком је почела да се бави 1977. у АК „Борац”, за који се такмичила до одласка на студије у Београд (1980). Потом прелази у АК „Чукарички”, па у „Црвену звезду” (1984–1990). Јуниорска је првакиња Југославије у бацању кугле и диска (1978, 1979, 1980. и 1981), четворострука првакиња Југославије и троструки победник Купа СФРЈ у бацању диска. Још увек је актуелна рекордерка Југославије у бацању диска (61,82 m) и вишеструка јуниорска и сениорска репрезентативка наше земље. Била је учесница финала Купа Европе (1981). Освојила је преко 15 златних медаља на државним првенствима и куп такмичењима у јуниорској и сениорској конкуренцији. Живи у Лозници и ради као референт спорта у Спортском центру „Лагатор”.

Голубић⁶¹. Осамдесетих година Секулић⁶² постаје „непобедиви шампион”, али истовремено стасава и плејада одличних млађих такмичара: Драган Дуканац, јуниорски првак СФРЈ у кросу на 6.000 m и учесник Светског јуниорског првенства у Атини у трци на 1.500 m, Жељко Пантелић, пионирски рекордер Југославије на 1.500 m, као и многи други.⁶³

Повлачењем Зорана Недића из атлетике гаси се АК „Борац” (1988). Због веома тешке ситуације у држави и недостатка финансија, готово да замире и рад АК „Слобода”. Тада Козомора и Поледица оснивају АК „Чачак Југопартнер” (1990). Овај клуб окупља изузетно талентоване атлетичарке са којима постиже изванредне резултате: појединачна прва места у Србији и Југославији, а екипно пето (1994) и шесто (1996) место. Након неколико година АК „Чачак Југопартнер” се преображава у АК „Бон-Санс”, а касније у АК „Чачак”. Поледичином смрћу (2004) овај клуб се гаси. Посебно квалитетне резултате постигла је Весна Стевановић која је била првакиња Југославије на 1.500 m (1995. и 1998), а трећа (1997), шампионка Југославије на пет километара (2002. и 2003), као и у маратону (1998, 2000, 2001, 2002. и 2003) и полумаратону (2000, 2002. и 2003). На Првенству Балкана у маратону (Турска, 2001) освојила је друго место.

Након веома тешког периода АК „Слобода” обнавља рад (1995) формирајући пионирску школу из које су израсле највеће наде данашње чачанске атлетике.⁶⁴

Кошарка.⁶⁵ Кошаркашка секција „Борца” формирана је 4. априла 1945. године, када је формирана и кошаркашка секција у оквиру Фабрике хартије под именом „Раднички”, да би се већ следеће године ујединила са „Борцем”. У почетку се играло код Соколане. Исте године направљено је и игралиште у

62 Драган Секулић Секула (Чачак, 26. мај 1957) започео је атлетски каријеру 1976. године у АК „Слобода” (као тркач на средњим и дугим пругама). Учествовао је на око 300 трка (72 у иностранству – 20 првих места, 11 других и шест трећих, док је на домаћој сцени победио 133 пута, друго место је освојио 40, а треће 11 пута). Од 77 уличних трка на којима је учествовао, победио је на 75. У декади 1980–1990. остварио је мноштво врхунских резултата, наступајући на великим домаћим и иностраним такмичењима: освајач је златне и бронзане медаље на балканским шампионатима у Анкари (стаза од 5.000 метара, 1988) и Атини (стаза од 10.000 метара, 1989); три пута је победио на Кросу листа „Борба” (1985, 1987. и 1989); као млађи сениор и сениор, стандардни репрезентативац Југославије (1984–1990), чије боје је бранио 25 пута; као шампион државе, у сезони 1984, на стазама од 2.000 и 3.000 метара, остварио је, по вредности, друге југословенске резултате свих времена (5:05,9 и 7:49,8); четвороструки је освајач Купа Југославије (1985, 1987, 1988. и 1989, стаза од 5.000 метара); двоструки је првак Југославије на стази од 5.000 метара (1984. и 1986) и шампион државе на 10.000 метара (1989); првак је Југославије у кросу (1989); на више митинга у иностранству забележио је високе пласмане од којих су најбољи: Брисел (3.000 m, други, 1984), Палермо (5.000 m, победник, 1988). Учесник је Новогодишње уличне трке у Сао Паолу (27. место, 1988). У току целе каријере наступао је за „Слободу”.

63 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 23-26.

64 Исто, 27.

65 Игра коју је крајем 1891. године смислио Канађанин др Џејмс Најсмит, у нашој земљи пушта корене почетком двадесетих година 20. века.

кругу Фабрике хартије. Кошаркашки терени су мењали локацију и постајали све погоднији за игру. Тако се, мање или више, играло поред „Борчевог” фудбалског игралишта, између данашње Галерије „Надежда Петровић” и Соколане, у сали Гимназије (од 1947), на „Желовом” (у непосредној близини железничке станице, од 1949), на „Слободином” игралишту поред Мораве (од 1956). „Борчева” кошаркашка секција прераста у клуб (1949).⁶⁶ Исте године група ентузијаста формира КК „Железничар”. У тиму су играли некадашњи „Борчеви” играчи, али и сасвим нови. Чачанска кошарка се нагло развија, па ни резултати нису изостали: „Борац” 1952. године први пут улази у Прву савезну лигу, испада из ње (зузевши шесто место у Источној групи), па се поново враћа 1954. (11 место). У оба похода тренер и капитен био је Миољуб Денић, а играли су Срећко Икодиновић, Милорад и Звонимир Ђурчић, Александар Стефановић, Душан Јаковљевић, Мићо Трифуновић, Славољуб Смиљанић, Томислав Ристић, Добривоје Азањац... „Железничар” 1954. године игра квалификације за улазак у Прву лигу, али не успева. Године 1953. оснива се „Слобода” која се 1955. уједињује са „Железничаром” под именом „Омладинац”. Следеће године клуб мења име у „Железничар”.⁶⁷

Крајем педесетих и почетком шездесетих година чачански кошаркаши бележе нешто слабије резултате.⁶⁸ У „Борцу” афирмацију стиче једна блистава генерација у којој се посебно истичу Слободан Копривица⁶⁹ и Радмило Мишовић⁷⁰. Они улазе у Прву лигу 1966. (10 место) и ту успешно наступају 1967.

- 66 | Први председник је био Драгослав Зорић (три године), а потом Драган Ђировић (шест).
- 67 | Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве – 50 година чачанског „Борца”*, Чачак, 1995, 33.
- 68 | Зоран Антоновић: *Борац, Борац, Борац... Златне године чачанске кошарке*, Чачанске новине, Чачак, 2007-2008.
- 69 | Слободан Копривица Цоња (Чачак, 3. март 1939 – Чачак, 19. мај 1992), кошаркаш и кошаркашки тренер. Играо је једно време рукомет, одбојку и фудбал у „Борцу”. Кошарком је почео да се бави у шеснаестој години и веома брзо је заиграо у првом тиму КК „Борац”. Поред тога, бавио се и музиком – свирао је саксофон. Цео играчки век провео у „Борцу”, са којим је учествовао у највећем успеху – освајању четвртог места у југословенској Првој лиги (1972/73). Упамћен је као изузетно темперамант играч који је изнад свега волео да побеђује. По престанку активног играња посветио се тренерском послу, најпре са женском екипом, а потом и са првим тимом „Борца”. Радио је са доста тренера, али је од професора Аце Николића највише научио. Припадају му заслуге, као тренеру, за освајање петог места у Првој савезној лиги (1978/79). Са „Борцем” је учествовао у оба такмичења у Купу Радивоја Кораћа (1973/74. и 1979/80), први пут као играч, а у другом наврату као тренер. После „Борца” био је тренер у „Слоги” (Краљево), Шпанији, Марибору, „Колубари” (Лазаревац) и „Варди” (Вишеград). Као једном од најбољих тренера у држави поверено му је да води младу репрезентацију Југославије.
- 70 | Радмило Мишовић (Чачак, 14. март 1943), легендарни кошаркаш „Борца”, за чији је први тим играо 20 година (1958–1978). Био је и његов дугогодишњи капитен. За 12 сезона у Првој лиги Југославије постигао је 7.456 кошева. Пет пута је био најбољи стрелац Прве лиге и то 1968. (642 коша; 29,2 по такмичици),

(10), 1967/68. (11), 1968/69. (7), 1969/70. (8), 1970/71. (9), 1971/72. (9) године. У то време тренер је најчешће био Александар Стефановић.⁷¹ Покривена хала крај Мораве свечано је отворена утакмицом против „Црвене звезде”, на Богојављење, 1969. године. У првенству 1972/73. из „Железничара” у „Борац” стиже Драган Кићановић⁷² и тада чачанска кошарка бележи највећи успех: „Борац” заузима четврто место у Лиги светских првака и обезбеђује пласман у Куп Радивоја Кораћа. И следећих година „Борац” бележи сталне успехе у Првој лиги.⁷³ Године

1969. (625; 28,4), 1971. (645; 29,3), 1972. (660; 30,0) и 1974. (825; 31,7). Био је капитен тима када је остварен највећи успех – четврто место и пласман у Куп „Радивоја Кораћа” (1972/73). Играчку каријеру окончао је у КК „Железничар” (1979/80). За репрезентацију Југославије, са којом је освојио златну медаљу на Балканском првенству у Софији (1966), одиграо је пет утакмица. Био је и остао синоним за непогрешивост у шуту на кош. Проглашен је за најбољег спортисту 20. века града Чачка (заједно са Мићом Брковићем и Славољубом Пипером). О њему је написана и књига. Био је народни посланик у Скупштини Републике Србије (2000–2003). По престанку играчке каријере обављао је функцију директора КК „Борац” (до 2003). Од тада је председник клуба.

71 Александар Керковић, *Радмило Мишовић*, Чачак, 1970, 11–34.

72 Драган Кићановић Кићан (Чачак, 17. август 1953), кошарком је почео да се бави у „Железничару” 1968. године. У сезони 1972/73. играо је за „Борац”, а потом у Партизану (Београд, 1973–1981), „Скаволинију” (Пезаро, Италија, 1981–1983) и „Станд Франсеу” (Париз, Француска, 1983–1984). Са „Партизаном” је освојио три титуле првака Југославије (1975/76, 1978/79. и 1980/81), као и Куп Југославије (1978/79, Ниш) и два Купа Радивоја Кораћа (1978, Бања Лука и 1979, Београд). Три пута је био најбољи стрелац Прве лиге: 1975/76. (777 кошева; 29,9 по утакмици), 1977/78. (894; 34,4) и 1978/79. (743; 33,8). Са „Скаволинијем” је освојио Куп Европе (1983). Био је члан кадетске репрезентације Југославије која је освојила прво место на Првенству Европе (Италија, 1971). Играо је за јуниорску репрезентацију Југославије која је била првак Европе (Задар, 1972), као и првак Балкана (Измир, 1971). У сениорској репрезентацији Југославије дебитовао је 1973. године. Наступајући у најбољој југословенској селекцији до 1983. године, одиграо је 213 утакмица. За то време учествовао је на две олимпијаде, три светска и шест европских првенстава. Као репрезентативац Југославије на олимпијским играма освојио је две медаље: златну (Москва, 1980) и сребрну (Монтреал, 1976). Власник је три медаље са светских првенстава: златне (1978, Манила), сребрне (1974, Порторико) и бронзане (1982, Колумбија). Са европских првенстава понео је три златне (Барселона, 1973; Београд, 1975. и Лијеж, 1977), једну сребрну (1981, Праг) и једну бронзану медаљу (1979, Торино). Освојио је и четири златна одличја са првенстава Балкана (Истанбул, 1973; Солун, 1974; Букурешт, 1975. и Бургас, 1976), као и златну медаљу на Медитеранским играма (1971, Измир). На многим великим такмичењима проглашаван је за најбољег играча и, готово увек, за члана прве петорке. За најбољег кошаркаша Европе проглашаван је два пута (1980, 1982). У новинарским анкетама проглашен је за најбољег кошаркаша века (1995), то јест за најбољег кошаркаша и најбољег спортисту Југославије свих времена. По завршетку каријере био је директор КК „Партизан” (у то време првак Европе; Истанбул, 1992), директор Кошаркашке репрезентације Југославије, члан Председништва Кошаркашког савеза Србије и КС Југославије и министар спорта у Влади Републике Србије (1991–1992).

73 У првенствима 1973/74. (8), 1974/75. (9), 1975/76. (14), 1977/78. (10), а 1978/79. осваја пето место и по други пут учешће у Купу Радивоја Кораћа. Већ следеће сезоне испада из лиге (12). У те две сезоне, поред Копривице, на клупи „Борца” седи и легендарни Александар Николић, члан кошаркашке куће славних.

1975. јуниори „Жела”, предвођени Андрићем, Шљивићем и тренером Ацом Јањићем, остварују један од најлепших резултата у чачанској кошарци: постају прваци Југославије. Сениори „Железничара” (1976) неуспешно завршавају квалификације за улазак у Прву лигу. И јуниори „Борца”, које је предводио Никола Мишовић, а међу којима су се истицали Жељко Обрадовић, Марко Ивановић и други, постају прваци Југославије (1979)⁷⁴. Значајни су успеси и других младих кошаркаша.⁷⁵ Године 1976. основан је нови клуб – „Студент”. Такмичио се у Другој српској лиги, а расформиран је 1989. године.⁷⁶

Осамдесетих година Кошаркашки клуб „Борац” поново „хара” Првом лигом⁷⁷, са једним новим саставом у коме је играчки сазрео касније најтрофејнији европски тренер Жељко⁷⁸ Обрадовић.⁷⁹ Године 1982. (18. марта) основан је

- 74 | Александар Стефановић, *То је чачанска кошарка*, Чачак, 1996, 21.
- 75 | Јуниори „Жела” су три пута били прваци Србије (1969, 1976. и 1981) и вицешампиони Југославије (1988); јуниори „Борца” су два пута били прваци Србије (1967. и 1987), вицешампиони Југославије (1999) и трећи у Србији (1999); кадети „Железничара” су били други (1974) и трећи (1980) у Србији, а „Борчеви” два пута трећи у Србији (1998. и 2000); пионири „Борца” били су прваци Југославије (2001), а „Железничара” два пута други у Србији (1974. и 1978); пионири „Младости” били су прваци државе (2007), а кадети вицешампиони (2008).
- 76 | Гвозден Оташевић, Милован Вуловић, *Кошаркашки клуб „Железничар” 1949–1999*, Чачак, 1999, 15–44; Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве – 50 година чачанског „Борца”*, 35–39.
- 77 | „Борац” је остварио неколико солидних пласмана у Првој лиги: 1981/82. (10), 1982/83. (9), 1983/84. (6), 1984/85. (8), 1985/86. (9), 1986/87. (10), 1987/88. (10), 1988/89. (12).
- 78 | Желимир Жељко Обрадовић (Чачак, 9. март 1960) је играчку каријеру почео у чачанском „Борцу” (1978–1986), а завршио у „Партизану”–Београд (1986–1991). Са „Борцем” је освојио Јуниорско првенство Југославије (капитен, 1979) и пето место у Првој савезној лиги (1978/79). У први тим „Борца” увео га је професор Аца Николић, који га је касније упознао и са тајнама тренерског посла. Са „Партизаном” је освојио првенство (1987/88) и Куп Југославије (1988/89), као и Куп Радивоја Кораћа (1988/89). Као јуниорски репрезентативац Југославије на Балканском првенству у Крагујевцу (1979) освојио је златну медаљу. Као играч за репрезентацију Југославије одиграо је 48 утакмица, постигао 249 кошева, освојио друго место на Олимпијским играма у Сеулу (1988) и прво место на Светском првенству у Аргентини (1990). Са играњем је прекинуо уочи Европског првенства у Риму (1991), када је постао тренер првог тима „Партизана” (1991–1993). Са „Партизаном” је освојио Куп шампиона Европе, првенство и Куп Југославије (све 1992). Тренирао је „Хувентуд” из Бадалоне (1993/94), „Реал” из Мадрида (1994–1997), „Бенетон” из Тревиза (1997–1999) и „Панатенаикос” из Атине (од 1999). Титулу клупског првака Европе освојио је са „Хувентудом” (1994), „Реалом” (1995) и „Панатенаикосом” (2000, 2002. и 2007), а Куп Европе са „Реалом” (1997) и „Бенетоном” (1999). Једини је тренер у историји кошарке који је освојио шест европских клупских првенстава. Са „Бенетоном” је освојио Супер–куп Италије (1997). Са „Панатенаикосом” је првенство Грчке освојио осам пута (2000, 2001, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007. и 2008), а национални куп у пет наврата (2003, 2005, 2006, 2007. и 2008). Од 1996. године први је тренер кошаркашке репрезентације Југославије са којом је освојио златне медаље на Светском првенству у Атини (1998), Европском првенству у Барселони (1997), сребрну медаљу на Олимпијским играма у

КК „Градац”, али његова мушка секција престаје са радом већ 1986. Почетком деведесетих година Ратко Јоксић покреће школу кошарке, која 6. фебруара 1997. прераста у клуб „ЈУ 32” (од 2003. тај клуб се зове „Младост”). КК „Чачак ‘94” формиран је 27. септембра 1994. године. Почетком деведесетих запажа се криза резултата, а „Борац” је само повремено у Првој лиги: 1994/95. (12), 1996/97. (13), 1999/2000. (8), 2000/01. (11). За то време „Железничар” је прешао пут од Прве „Б” савезне лиге до Друге српске и натраг. Међутим, стална оријентација овог клуба на стварању сопственог играчког кадра дала је резултате: ту су поникли многи афирмисани прволигашки играчи, као и први Чачанин у НБА, Радисав Ђурчић.⁸⁰ Остали чачански тимови такмичили су се у најнижим ранговима. Требало би напоменути да су „Борчеви” ветерани на првом Првенству Југославије (1994) освојили прво место.⁸¹

Посебно задовољство за љубитеље кошарке представљају турнири у баскету „три на три”, који се на „Желовом” игралишту организују од 1988. године (ту је организовано и првенство Југославије у баскету 1994; победник је био „Кафе Тера” из Чачка). Последњих неколико година „Желовим” стопама кренуо је и „Борац”, који организује баскет турнире на отвореним теренима поред хале. Иначе, ваљало би напоменути да је први баскет у нашем граду игран у сали Гимназије давне 1951. године.⁸²

Женска кошарка. Корени чачанске женске кошарке су дубоки. „Борчева” секција креће још 1946. године. Такмичиле су се „Борчеве” кошаркашице са променљивим успехом, али је свакако највећи постигла генерација коју је као тренер предводио Никола Мишовић Рокли играјући квалификације за улазак у Прву савезну лигу (1967). И КК „Железничар” је имао своју женску секцију која је радила у два наврата: 1957–1960. и 1982–1986. године. Женске екипе „Борца” и „Железничара” се гасе 1986, па је целокупна кошаркашка активност „лепшег пола” везана за рад ЖКК „Градац”. Овај клуб, предвођен председником Бранком

Атланти (1996) и бронзану медаљу на Европском првенству у Француској (1999). Као помоћни тренер репрезентације освојио је златну медаљу на Европском првенству у Атини (1995). Репрезентацију је напустио 2000, да би је поново преузео 2004–2005. Проглашаван је за најбољег тренера Европе (1994). Године 2007. добио је награду „Александар Гомељски” за најуспешнијег тренера Европе. Изабран је међу 50 најутицајнијих личности европске кошарке у протеклих 50 година (2008).

79 Александар Стефановић, *Развој кошарке у Чачку, у: Вишевековна историја Чачка и околине*, Зборник радова са научно-стручног скупа одржаног 28. и 29. октобра 1994. у Београду, Београд, 1995, 798-809.

80 Свакако да је огромно признање за кошаркашки Чачак и то што су у овом граду организовани 13. Балканско првенство за јуниоре (1975) и финале Купа Југославије (1995).

81 Александар Стефановић, *Кош на обали Мораве – 50 година чачанског „Борца”*, 37.

82 Гвозден Оташевић, Милован Вуловић, н. д., 211; Александар Стефановић, н. д., 54.

Љујићем и тренерима Миланом Цветковићем и Душаном Станојевићем, бележи изванредне резултате, прескачући сваке године по један ранг такмичења. Већ 1992. године улази у Прву савезну лигу, где постиже солидне резултате: 1992/93. (6) и 1993/94. (плеј-оф). У наредним годинама „Градац” се бори или за опстанак у Првој лиги (где је провео десет сезона) или за првака Друге лиге. Тим углавном сачињавају младе Чачанке, уз понеку играчицу са стране. Истовремено долази и до њихове афирмације, па дрес са државним грбом облаче Јасна Вуловић, Снежана Јовановић и Јелена Наумовић.⁸³ Године 2003. (10. јула) кошаркашки ентузијастички предвођени Рајком Маравићем оснивају ЖКК „Моравац”⁸⁴

Шах. Први велики екипни успех Шаховски клуб „Борац” остварио је 1950. године пласманом у Прву савезну лигу, у којој се такмичио само „једно лето”. Била је то прва чачанска спортска екипа која је наступала у Првој савезној лиги. У наредне четири деценије било је резултатских успона и падова. Треба истаћи да је на трећем екипном првенству Југославије у дописном шаху (1964–1967) „Борац” освојио треће место. Чачански шах је изнедрио неколико вансеријских шаховских асова: Љубинка Мајсторовића⁸⁵ (вишедеценијског првотимца „Борца”), Верицу Јовановић-Недељковић⁸⁶ (прву жену велемајстора у Југо-

83 | Александар Стефановић, н. д., 66.

84 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 77.

85 | Љубинко Мајсторовић Мајстор (Папратиште, Пожега, 1914 – Чачак, 1986) у младости је био истакнути фудбалер чачанског „Јединства”. Најзаслужнији је за развој шаха у Чачку пре и после Другог светског рата. Пре рата сматран је једним од најбољих шахиста у унутрашњости Србије. Учесник је аматерских првенстава Југославије у Загребу (1939) и Цељу (1940). Био је члан „Борца” од оснивања (1937), до пред крај живота. Одиграо је 350 партија. Више од две и по деценије био је капитен екипе. Призната му је титула националног мајстора (1971). Био је изузетно успешан у дописном шаху. Више пута је био члан југословенске Олимпијске репрезентације.

86 | Вера Јовановић-Недељковић (Придворица, Чачак, 16. новембар 1929) је дипломирала на Машинском факултету у Београду (1955), као прва жена инжењер бродоградње у Југославији. Магистрирала је 1974. године. Била је асистент и виши предавач Машинског факултета у Београду (1961–1987), а предавала је и на Вишој техничкој школи у Чачку. Шах је почела да игра у чачанском „Борцу” (1948), а наставила у београдској „Црвеној звезди” (1955). Титула велемајстора додељена јој је 1959, као првој жени у СФРЈ, али и међу првима на свету. Била је шестострука шампионка Југославије (1950, 1951, 1952, 1953, 1958. и 1965). Победила је на западноевропском зонском турниру за првенство света (1954), као и на зонским турнирима (1957, 1963. и 1966). На турниру кандидаткиња за првака света у Пловдиву (1959) освојила је друго место, па је званично била трећа шахисткиња света. Три пута је на турнирима побеђивала светску првакињу Нону Гарпиндашвили. Наступала је у државној репрезентацији која је на женској шаховској олимпијади у Сплиту (1963) освојила сребрну медаљу. Ту је остварила и несвакидашњи рекорд, када је постигла стопроцентан успех: 12 партија – 12 победа. Са „Црвеном звездом” (у којој је увек била на првој табли) освојила је више титула екипног првака Југославије. Врло рано се повукла са шаховског поља (1967), али је у овој области оставила веома дубок траг. Сврстана је међу девет величанствених југо-шахиста.

славији), Драгољуба Ђирића⁸⁷ (велемајстора и олимпијског репрезентативца Југославије), Срећка Недељковића (олимпијског репрезентативца и селектора националног тима), Милинку Ђировић-Мерлини (шампионку и репрезентативку Француске), велемајстора Станимира Николића⁸⁸, велемајстора и олимпијског репрезентативца Бранка Дамљановића... Ипак, права легенда чачанског шаха је проф. Миодраг Лазаревић Пико (1931–1996), који је 39 година непрекидно (1954–1996) наступао за „Борац“⁸⁹

На иницијативу Бобе Јовановића основан је Шаховски клуб „Графичар“ (1948), који већ следеће године прераста у ШК „Железничар“. Овај клуб се 1954. године уједињује са „Борцем“ формирајући Чачански шаховски клуб, који је ово име носио само годину дана.⁹⁰

Најзначајније успехе шахисти „Борца“ постижу у периоду 1993–2002. године, када је спонзорство над клубом преузела „Сточар банка“. Под именом „Борац-Сточар банка“ изборен је повратак у Прву савезну лигу (1995) и освојен је први национални куп (Будва, 1996). Титулу екипног првака Југославије (2001) понела је „Сточар банка“ (основана 1996). Ова два клуба проглашена су за најуспешније спортске колективе у Чачку (1996. и 2001). У том периоду за „Борац-Сточар банку“ или „Сточар банку“ наступали су и неки од најпознатијих шахиста света: Кирил Георгијев (Бугарин, омладински првак света 1984), белоруски олимпијац Алексеј Александров и Перуанац Гранда Зуинга, најбољи играч Јужне Америке деведесетих година.⁹¹

87 Драгољуб Ђирић (Нови Сад, 1935) је шах почео да игра у чачанском „Борцу“, где постаје првотимац са непуних 11 година! Члан „Борца“ био је у три наврата (1946–1957, 1966–1967. и 1971), одигравши притом преко 100 партија. Титулу велемајстора заслужио 1965. године. Био је победник Првог међународног турнира у Чачку (1967) и првак Чачка (1971). Најбољи је шахиста који је икада поникао у Чачку. Постигао је изванредне резултате на више турнира и стекао високо место у историји југословенског шаха. Два пута је био члан Олимпијске репрезентације Југославије: на 17. Олимпијади у Хавани (1966) и 18. Олимпијади у Лугану (1968), када је освојено друго место.

88 Станимир Николић Цане (Доња Трпача, Чачак, 26. јануар 1935) играо је шах у ШК „Борац“, ШК „Слобода“ (Ужице, 1965–1969) и ШК „Карађорђе“ (Топола). Шаховски мајстор је постао 1965, интернационални мајстор 1967, а велемајстор 1978. године. Био је члан репрезентације Југославије у мечевима са СССР и Мађарском (1967). Вишеструки је репрезентативац Србије. Био је победник више међународних турнира, а освајао је прва и друга места на турнирима у оквиру циклуса за првенство Југославије. Био је првак Македоније (Пробиштип, 1963). Победио је светске прваке Фишера (1967, Тунис) и Таља (1981, Бугојно). Учествовао је на светским куповима у оквиру Професионалне шаховске асоцијације (Београд, 1988; Палма де Мајорка, 1989; Москва, 1990). Био је председник КК „Борац“ и ШК „Борац“. Шах је играо из хобија, никада професионално. Истакнути је чачански привредник, директор Угоститељског предузећа „Морава“ (1970–1980) и директор пословнице ЈИК банке у Чачку (1980–1986).

89 Недељко Јешић, н. д., 43.

90 Исто, 76.

91 Вредно је напоменути да је Чачак био организатор великих шаховских турнира на којима су учествовали најпознатији шахисти света.

У том периоду, поред „Борца” и „Сточар банке”, такмиче се и други клубови са територије чачанске општине: ШК „Ремонт” (основан 14. маја 1969), ШК „Слобода” (1972), ШК „ФРА” (1982), ШК „Младост” из Атенице, ШК „Спартак” из Трнавe (1997), ШК „Младост” из Прељине и ШК „Шмит” из Мрчајеваца⁹² (1980). Наведени клубови су наступали, углавном, у регионалним лигама без значајнијих успеха. Многи од њих данас су замрзли своје активности. Интересантно је да се у Мрчајевцима сваке године организују шаховска првенства мушкараца (од 1972) и жена.⁹³

Скијање. Пре и после Другог светског рата скијање у Чачку је, углавном, појединачно и неорганизовано.⁹⁴ Пре рата су нарочито била популарна и занимљива надметања у вожњи боба и санки, где су се екипе формирале по територијалном принципу (углавном су то били састави чачанских улица). Возило се од Карауле до Кнез Милошеве улице. Скијање се озбиљније тренира после Другог светског рата, на Лисичијим рупама (код Спомен-парка). Саветодавну улогу има атлетичар Михаило Јелесијевић. Пионирка чачанског скијања је Милица Ерић (осмострука првакиња Србије). Доцније је при Спортском друштву „Железничар” радила смучарска секција. Међутим, и она је брзо престала са радом, па су заљубљеници у овај спорт своје активности организовали у оквиру планинарских друштава „Каблар”, „Медицинар”, „Слобода”, „ФРА”...⁹⁵

Пристизањем кадрова са факултета за физичку културу (где се скијање изучавало као посебан предмет) у наш град, јавља се жеља за организованијим радом везаним за смучарски спорт. Интересовање за скијање нагло расте, посебно међу гимназијалцима, али и осталим школарцима и старијим Чачанима. Тако при Спортском друштву „Борац” настаје (23. децембра 1982) истоимени смучарски клуб. Већ на почетку свога рада клуб је окупљао преко 300 чланова који су редовно плаћали чланарину.⁹⁶ Тако је на Кобаоник, покаткад, кретало и по десетак аутобуса са Чачанима-скијашима.⁹⁷

92 | У Мрчајевцима је прво основан ШК „Орловац” (1961) који је после неколико година прекинуо рад, да би се реактивирао 1972, опет краткотрајно, па је на тим темељима настао ШК „Шмит”.

93 | Милан Батавељић, *Шах у Мрчајевцима*, Мрчајевци, 2007, 12.

94 | Скијање (смучање) је настало у скандинавским земљама, одакле је пренето у средњу Европу. Смучарски спорт се у нашим крајевима јавља крајем 19. века оснивањем првог клуба на Цетињу (1892). У Србији је овај спорт заживео тридесетих година 20. века. Међутим, нагли развој смучања везан је за период након Другог светског рата када се оснивају клубови, организују курсеви, одржавају такмичења, поправљају и изграђују објекти и увећава број организација и чланова.

95 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 120.

96 | Готово пет година ово је био један од најмасовнијих спортских колектива у Чачку. Када је на Караули постављен ски-лифт, заљубљеници у скијање добили су знатно боље услове за своје активности. Ски-лифт је омогућио далеко брже савладавање смучарских вештина код почетника, али и интензивнији тренинг код искуснијих такмичара. Чињеница да се снег најдуже задржава на

Одбојка. После Другог рата одбојка доживљава веома брз развој, па је при Спортском друштву „Борац” постојала одбојкашка секција још 1945. године, када је одржано и првенство чачанског округа на коме су учествовале две екипе из Чачка⁹⁸ („Борац” је био други, а „Раднички” трећи), као и из Ивањице („Јавор” је био шампиони) и Краљева („Слобода” као последња).⁹⁹ У првих двадесетак година након Другог светског рата одбојка се игра при ДТВ „Партизан”, на теренима од шљаке и бетона (код Соколског дома), на „Ремонтовом” и „Слободином” стадиону.¹⁰⁰

На иницијативу Рајка Ђоковића, при ДТВ „Партизан” формирана је (1966) одбојкашка секција за мушкарце. Пар година чачански одбојкаши су се такмичили под именом „Партизан”. Играло се и тренирало у Соколани, а први тренер био је Томислав Вучићевић. Од ове секције 1971. године формира се први одбојкашки клуб „Борац”, а на иницијативу Миливоја Капларевића, Рајка Ђоковића и Радована Мајсторовића. Највећи успех „Борца” је улазак у Другу Српску лигу и једногодишњи наступ у том рангу.¹⁰¹ У овом клубу је поникао свакако најуспешнији чачански одбојкаш Зоран Луковић.¹⁰² При Спортском друштву „Слобода” формира се одбојкашка секција (1974) која прераста у женски одбојкашки клуб (11. јануара 1979). Иницијатори оснивања клуба су радници ове фирме. Највећи успех постигнут је пласманом у Републичку лигу. Рад клуба прати велика заинтересованост девојчица, у чему им помажу тренери Слободан Цветковић, Милорад Ђондрић и Радован Мајсторовић. Недуго затим, при Спортском друштву „Ремонт”, формира се одбојкашка секција (10. септембра 1976), која 1994. године прераста у истоимени одбојкашки клуб. Велику улогу при оснивању имали су одбојкаши Десимир Недељковић и Владан Глишовић. „Ремонт” почиње са такмичењима у Регионалној лиги у којој је три пута био

највишем врху Јелице (Црној стени, 982 м.н.в.) навео је смучарске ентузијасте да приступе изградњи скијашке стазе на Грујиним ливадама. Међутим, застало се на изградњи пута од Жежевице до те локације. Остаје да сачекамо дан када ће се изградити добар путни прилаз, али и осветљење које ће омогућити ноћно скијање. За то време, чачански скијаши користе терене на знатно удаљенијим планинама.

97 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 121.

98 Чачански глас, 2. децембар 1945.

99 Исте године, на такмичењу за првенство Србије у Шапцу, екипа Чачка у саставу Драгослав Николић, Стојан Стишовић, Милан Николић, Пуриша Ђорђевић, Миодраг Топаловић, Александар Керковић, Драгослав Ђорђевић и Драган Бајић осваја друго место. Наредно првенство округа одржано је у Краљеву 2. и 3. јуна 1946. (А. Стефановић, *Преглед спортских активности у Чачку*, у: Вишевековна историја Чачка и околине, 798-797).

100 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 93.

101 Исто, 93-94.

102 Зоран Луковић (1962), дипломирани инжењер машинства, играо је и у крагујевачком „Радничком”, лазаревачкој „Колубари” и београдском „Партизану” (са којим је освојио две титуле шампиона државе), као и на Кипру, где данас ради као тренер. Догурао је до „Б” селекције југословенске репрезентације.

првак. Међутим, од такмичења у вишем рангу су одустајали због материјалних разлога.

Почетком деведесетих Одбојкашки клуб „Борац” се угасио, али велики успеси југословенских одбојкаша доводе до оснивања нових клубова: ОК „Трепча”, ОК „Орловац”, ОК „Чачак” и ОК „Либеро”. Одбојкашки клуб „Трепча” из Доње Трепче (основан 20. августа 1998) успео је да се домогне Српске лиге у (2000/01), а од 2001. године су све активности клуба замрзнуте. Исте године двојица заљубљеника у ову игру оснивају у Мрчајевцима ОК „Орловац” (6. маја 1998). Клуб се такмичио у Међуопштинској лиги, али је од 2001. престао са радом. Оба клуба су имали само мушке екипе. Следеће године основан је ОК „Чачак” (оснивач Зоран Новаковић) са женском екипом, али је и он био кратког даха. Најмлађи клуб на територији чачанске општине, ОК „Либеро”, који је 12. новембра 2003. године основала група наставника физичке културе, успешно се такмичи у Другој лиги за жене.¹⁰³ У исто време Одбојкашки клуб „Ремонт” оснива женску секцију, па од тада егзистирају три женска одбојкашка клуба. ОК „Ремонт” 2005. године мења име у ОК „Чачак” са обе селекције. И његова женска екипа се такмичи у Другој лиги. Далеко најуспешнија одбојкашица коју је изнедрила чачанска одбојка је актуелна репрезентативка Јасна Мајсторовић.¹⁰⁴

Бициклизам. У оквиру Фискултурног друштва „Борац” основана је бицикличка секција у мају 1946. године. Прве трке организоване су те године на макадамским путевима у околини Чачка и на њима су учествовали радници и школарци на бициклима-контрашима. Први прави бициклички клуб основан је јула месеца 1953. године, под називом „Слобода”. Иницијатор оснивања био је Десимир Савић, тада запослен у истоименој чачанској фабрици. Из потребе да клуб буде својина читавог града, наредне године је преименован у БК „Омладинац”. Исте године, новоименовани клуб је постао члан Бицикличког савеза Србије и Бицикличког савеза Југославије. „Омладинац” редовно учествује на локалним и регионалним тркама.¹⁰⁵ У то време, у клубу тренирају и јуниорска и кадетска селекција, а ради и пионирска скупина. У првој половини шездесетих „Омладинац” бележи такмичарско затишје, пошто је прва гарнитура возача престала да се активно бави бициклизмом. Клуб се осетније реактивира

103 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 94-95.

104 | Јасна Мајсторовић (Чачак, 23. април 1984) потиче из одбојкашке породице (отац Радован Мајсторовић Либец, одбојкаш и одбојкашки тренер). Одбојком је почела да се бави у ОК „Слобода”. Наступајући за ужичко „Јединство” и београдски „Поштар” освојила је шест домаћих првенстава и исто толико куп-такмичења. Са кадетском и јуниорском репрезентацијом Југославије (чији је била капитен) освојила је златне медаље на Балканским шампионатима. Наступајући за репрезентацију Србије на Првенству Европе 2007. освојила је сребрну медаљу.

105 | Чачани су се најчешће, а обично о првомајским празницима, као и поводом других манифестација, надметали са бицикличким Краљева, Ужица и Пожеге. Трке су се возиле на макадамским друмовима, а дужина стазе је ретко када прелазила 20 км. Познато је да је Миле Раовић на једном од првенстава Србије у појединачној конкуренцији освојио друго место (Параћин).

1967. године (председник је Срећко Цветић). Озваничено је да клупска боја буде црвено-бела.¹⁰⁶

Године 1974, на захтев СД „Борац”, Бициклически клуб „Омладинац” се прикључује највећем спортском друштву у Чачку и мења име у БК „Борац”. Председник је Јован Милетић. Бициклическе тренира Миладин Пендић. Да је у то време на чачанској спортској сцени већ настајао квалитетан бициклизам сведочи и податак да су јуниори на тренинзима преваљивали и до 120 км. У то време значајне успехе постиже јуниорска екипа: Драган Достанић доноси прву медаљу са савезних такмичења у Чачак (1975). Ризницу Клуба красе и пехари које су „Борчеви” млади бициклически освајали на такмичењима за Куп Србије. У последњих 30 година чачански бициклически постижу блиставе резултате које је тешко и побројати. „Борац” је више од две деценије један од најуспешнијих бициклических клубова у Југославији. Дрес са државним грбом облачило је двадесетак чачанских бициклически, „Борац” је био три пута првак Југославије, у пет наврата вицешампион, а Куп Југославије освајао је три пута.¹⁰⁷ Појединачни резултати су још импресивнији: преко 50 пута чачански бициклически су били шампиони Југославије, затим шампиони Балкана, а о титулама на нивоу Србије и да не говоримо. Мићо Брковић¹⁰⁸, који је поникао у „Борцу”, једини је спортиста

106 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 41-42.

107 | У Чачку су успешно организована највећа бициклическа надметања: међународне „Трке кроз Србију” и „Трке кроз Југославију”, првенства Србије и Југославије, као и куп-такмичења.

108 | Мићо Брковић (Кавадарци, Македонија, 1. март 1968) бициклизмом се бави од 1980. године. За БК „Борац” активно је возио до 2001, изузимајући 1990. годину када је наступао за сарајевски „Унис”, а потом за БК „Партизан” (2003) и нишки „Железничар” (2004). Стални је члан репрезентације Југославије (1985–2004). Освојио је јуниорски куп Србије (1983), бронзану медаљу на друмском првенству Југославије за млађе јуниоре (1985) и сребрну за јуниоре (1985). Са екипом „Борца” освојио је бронзу на омладинском првенству Југославије (1985). На Светском јуниорском првенству у Мароку (1986) освојио је 14. место. На шампионату Бугарске за јуниоре освојио је прво место (екипно, 1986), као и на Балканијади одржаној исте године. На Олимпијским играма у Сеулу (1988) освојио је 32. место, а на Олимпијади у Барселони (1992) заузео је 18. место у екипној конкуренцији. Првак Југославије био је 12 пута: три пута екипно са „Борцем” (1993, 1995, 1996), једном у друмској возњи (1991), два пута у критеријуму (1997, 1998), четири у брдској возњи (1991, 1993, 1995, 1996) и два пута у цикло-кросу (1995, 1998). Освојио је трећа места на Друмском првенству Југославије (1993), Трци кроз Југославију (1995) и Трци кроз Србију (1996), друго место на Трци кроз Србију (1997). Био је први на купу Југославије (1998) и победник Трке кроз Војводину (1989, 1992), Велике награде Београда (1993, 1997), Чапел купа у Мађарској (1997) и Трке кроз Македонију (1993). Победник је етапа на свим великим међународним тркама. Такмичио се у Европи, Азији, Африци и Јужној Америци. Био је тренер БК „Борац” (2000–2002) и селектор бициклическе репрезентације Југославије (2001–2002). Званично је био најбољи бициклически Југославије 1993, 1994. и 1995, а 1998. године најбоље рангиран Југословен на светској ранг-листи бициклически (684). Проглашен је за спортисту 20. века града Чачка (заједно са Радмилом Мишовићем и Славољубом Пипером). Једини је спортиста који је из неког чачанског клуба изборио одлазак на Олимпијаду (два пута).

који је из Чачка путовао на две Олимпијаде (Сеул, 1988. и Барселона, 1992). Због свега наведеног „Борац” је годинама проглашаван за најуспешнији чачански спортски колектив, а његови асови Драган Достанић¹⁰⁹ и Мићо Брковић су вишеструки најбољи спортисти Чачка.¹¹⁰

Мотоциклизам и аутомобилизам. У оквиру Народне технике у Чачку је 12. новембра 1946. године основан Аутомобилско-мотористички клуб. У њему се запошљавају Милош Лијескић, Милета Баралић, Богдан Пантовић, Добривоје Радивојевић... Интересовање грађана за моторну и ауто-технику било је велико, па је већ у трећој години рада било преко 400 чланова. То је и био подстицај да се подигну хангари у Моравској улици. Касније клуб мења име: назван је Ауто-мото друштво „Раша Бадњаревић”, па само Ауто-мото друштво, док је данашње званично име Ауто-мото клуб. Прво такмичење мотоциклиста у Чачку организовано је уочи 1. маја 1947. године. Почетак трке је био испред хотела „Београд”, а возило се улицама око најужег градског језгра. Дobar рад доноси и завидне резултате: Жико Љубичић постаје првак Србије у оценско-теренској брзинској вожњи (1956), на брзинским тркама мотоциклистичког шампионата Југославије чачанска екипа (Милош Лијескић, Драган Милићевић и Душан Шипетић) осваја прво место (1957), а друга екипа АМД „Раша Бадњаревић” – Чачак осваја треће место у Србији у оценско-брзинској вожњи. У генералном пласману екипа Чачка проглашена је за најбољу у Југославији за 1957. годину, а Драган Милићевић за најбољег мотоциклисту Србије. Првак Југославије и Србије у мотоциклизму за 1959. годину је екипа АМД Чачак у саставу Милош Лијескић (1920–1975), Драган Милићевић (1929), Александар Вукајловић (1933) и Томислав Илић (1929–2003). Победе на тркама су извојевали Љубомир Обрадовић Тица (50 кубика), Миливоје Савић Рундо (125), Драган Милићевић (175) и Александар Вукајловић (250). Исте године, 22. октобра, код игралишта ФК „Борац” одржано је прво крос-такмичење за првенство Србије, чији је зачетник Милош Лијескић. Следеће године Драган Милићевић постаје првак Србије (175 кубика), а Лeko Вукајловић шампион Србије и Југославије.

109 Драган Достанић (Чачак, 8. јун 1959) је бициклизмом почео да се бави још као основац (1972), да би постао такмичар БК „Омладинац” (1974), који је касније променио име у „Борац” (1975–1978. и 1980–1986), као и БК „Партизан” (Београд) (1978–1980). Био је дугогодишњи репрезентативац Југославије у бициклизму (1977–1986) и вицешампион Југославије као млађи јуниор (1975) и јуниор (1977). Победник је Купа Југославије (1983) и освајач трећег места (1981, 1982), троструки је друмски првак Србије (1978, 1981. и 1984) и њен вицешампион (1982, 1986). Са екипом „Борца” био је вицешампион Србије (1983) и други у Купу Србије (1983), као и трећи у Југославији (1983). Учествовао је на првенствима Балкана и многим тркама у Европи и Африци. По престанку возачке каријере постаје тренер, прво млађих категорија (1987–1990), а потом и сениора (од 1990). Уз то, обављао је и дужност секретара клуба, односно био и остао „алфа и омега” БК „Борац”. У то време БК „Борац” бележи своје највеће успехе. Био је селектор Бициклистичке репрезентације Југославије (1993–1995. и 1998–1999) и председник стручног савета Бициклистичког савеза Југославије (1996–2000).

110 Спортски водич кроз Чачак 2004, 43.

Вукајловић је 1961. године проглашен за апсолутног шампиона Југославије, а 1962. за првака Србије у мотоциклизму. Томислав Илић је био вицешампион Југославије (1962). Треба истаћи и да је Богосав Теофиловић Бојчо (1938) био репрезентативац Југославије, а да је Владимир Танасковић Чиле побеђивао на тркама у класи 150 кубика. Уз добре резултате дошла су и признања: Слободан Никитовић Кића, Миломир Ненадић Тука и Милан Лучић проглашени су за савезне спортске функционере.¹¹¹

У периоду затишја мотоциклизма, у Чачку започињу трке аутомобилиста. Велики број Чачана се огледао у овом спорту. Најзначајнији успех постигнут је на ауто-релију „Сутјеска ‘66” када је чачанска екипа (Лапчевић, Половина, Пејовић) освојила прво место, а Драган Лапчевић Мате постао шампион.¹¹²

После бриљантних успеха, у раду Ауто-мото клуба Чачак настаје затишје (1964–1978). Стаза за мото-крос, дуга 2.000 метара, урађена је на Јељену у Горњој Горевници 1978. године, што је дало подстрека за нове активности. Прво такмичење на Јељену организовано је 22. октобра исте године. Екипу АМД Чачак чине нови возачи, међу којима се истиче Бранко Савић (шампион Србије у мото-кросу за 1984. и 1985, вицешампион Југославије 1993. и првак СРЈ 1994). После њих наступа нова, изузетно талентована генерација коју предводи Јован Вукајловић (двоструки првак СРЈ у класи „тори”, 1994. и 1996). Поред других такмичења која организује АМД Чачак, вредан помена је Породични ауто–рели „Слободан Никитовић Кића”, који се возио на релацији Чачак–Овчар Бања (1981. и од 1986. до 1991). Од 1989. године Чачани наступају и на првенствима Србије у картингу.¹¹³

Почетком трећег миленијума оснивају се нови ауто-мото клубови у Чачку: Ауто спортски клуб „Херц” (2000) и Мото-крос клуб „Богићевић” (у фебруару 2001). МКК „Богићевић” већ на почетку рада постаје вицешампион (2001) и шампион (2002. и 2003) Југославије. И аутомобилисти „Херца” освајају шампионат државе (2003) и постижу неколико изузетних резултата.¹¹⁴

Бокс. Први бокс меч у Чачку организован је у „Златном Прагу”, у Циганмали, 1946. године.¹¹⁵ Први чачански боксерски клуб био је „Пролетер”, основан после Другог светског рата, који почетком педесетих година (1951) мења име у „Металац”. Боје овог клуба бранили су Круне Николовски, Душан Киковић, Војо Костић, а најпознатији изданак ове школе бокса био је Томислав

111 Милољуб С. Пантовић, *Ауто-мото друштво Чачак*, Чачак, 1981, 22-25.

112 Радован М. Маринковић, *Ауто-мото клуб Чачак*, Чачак, 1996, 37-44.

113 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 35.

114 Исто, 36.

115 Бокс је био омиљен у старој Грчкој и римској империји и био је заступљен на древним Олимпијским играма. Темељи савременог боксерског спорта постављени су у Енглеској почетком 18. века. Први званични мечеви код нас организовани су 1912. године у Београду. После рата су основани и први клубови, али прва државна првенства у боксу датирају из 1948. године.

Јоровић, првак СФР Југославије (1957) у полувелтер категорији. БК „Металац” 1955. године поново мења име, овога пута у „Борац”.¹¹⁶

Боксерски клуб „Борац” се гаси крајем педесетих година 20. столећа, да би свој рад обновио 1972. године, на иницијативу Милорада Радојевића Лилија и групе ентузијаста. До 1982. у овом спортском колективу поникло је неколико врхунских бораца. Посебно је познат и признат био Миленко Андрић¹¹⁷. „Борац” се такмичио у Српској лиги, а 1982. године, под руководством тренера Бранислава Дамњановског, остварује пласман у Другу савезну лигу, што је највећи успех у историји клуба. Чачани су у овом рангу такмичења били до 1985. године, када се „Борац” поново гаси. Нова ера у чачанском боксу почиње 1992. године, када Дамњановски и група његових блиских сарадника формирају БК „Соко” (10. марта). Најбољи и најтрофејнији такмичари до данас су Никола Лазаревић (трећи на јуниорском првенству Европе у Бирмингему) и Мане Марчета (други на Европском првенству за кадете у Битољу). Поред њих у БК „Соко” поникла су још и двојица репрезентативаца – јуниорски Александар Николић и кадетски Дејан Николић.¹¹⁸

Кајак. Чачанско кајакаштво је, природно, уско везано за Западну Мораву.¹¹⁹ Забележено је да су почетком 20. века Моравом клизили чамци и сандолине. Међутим, сам кајакашки спорт у нашем граду је прилично млад. Годинама су заљубљеници у овај спорт радили појединачно и неорганизовано. Идеју за оснивање клуба донели су, и практично реализовали, браћа Миро и Мишо Станић, који су основали Кајак-клуб „Младост” четрдесетих година 20. века. Тренинзи у кајаку на мирним водама су организовани у Казаници, где су постојали сасвим солидни услови за то време (услова за веслање није било, па овај спорт никада није упражњаван у Чачку). Интересовање омладине је било велико, а запажена је и заступљеност женске популације. У том периоду са овим спортом упознају се, поред осталих, Миша Станић, дугогодишњи селектор

116 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 46-47.

117 | Миленко Андрић (Чачак, 28. август 1961) боксом је почео да се бави 1979. године у чачанском „Борцу”. Од 1983. до 1987. бранио је боје „Гоше” из Смедеревске Паланке, са којом постаје екипни шампион СФР Југославије (1985/86). Од 1987. до 1991. био је члан „Ријеке” (Хрватска). Има звање тренера савезног разреда. Био је члан Тренинске комисије Боксерског савеза Србије. У каријери је имао око 300 мечева (само тридесетак пораза и то углавном као јуниор, на почетку каријере). Од готово 270 победа велику већину извојевао је нокаутом или прекидом пре истека борбе. Осам година у Првој савезној лиги није изгубио ниједан меч. Плави дрес репрезентације СФР Југославије први пут је обукао 1983. године. Победник је међународног турнира у Пољској (1985). Исте године у мечу Аустралија-Југославија у Сиднеју проглашен је за најбољег боксера. Био је вицешампион Балкана (Бугарска, 1985). Учесник је сениорског Првенства Европе у Торину (Италија, 1987). Био је првак СФР Југославије у лако-тешкој (1986. и 1987) и у супертешкој (1989. и 1990) категорији. По два пута је био други и трећи у држави.

118 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 47.

119 | Организовано кајакаштво у нашим крајевима датира из 20. века, док су прва званична такмичења организована 1950. године.

кајакашке репрезентације, и Драган Чакаревић, вишеструки шампион и репрезентативац Југославије. Због организационих проблема клуб се педесетих година гаси.¹²⁰

После дуже паузе, спортски ентузијастички оснивају Кајакашки клуб „ФРА“ (25. новембра 1976). Клуб је брзо стекао популарност, па је окупљао и преко 60 чланова. Имали су и свој кутак: Дом кајакаша код бране иза стадиона ФК „Борац“. Запажено је њихово учешће на Купу Европе у Италији (1980–1984), као и четврто место на Првенству СФРЈ. Клуб је угашен 1989. године.¹²¹

Након још једне паузе кајакашки поново успевају да се клупски организују: 20. јуна 2003. године оснивају Кајак-клуб „Чачак“.

Спортски риболов. Такмичарски спортски риболов у Чачку зачет је 1947. године и од тада се организују такмичења на сувом (бацачке дисциплине) и на води (пецање удицом на пловак), док су надметања удицом на потоњак ређа и имају ревијални карактер. Такмичења се организују појединачно и екипно (и у мушкој и у женској конкуренцији). У почетку су такмичења одржавана у Талпама, код Кланице и код манастира Ваведење. Са новим такмичењима повећавао се и број такмичара, па наведене локације нису пружале довољно места за заинтересоване такмичаре. Приоритет је била изградња такмичарске стазе. То је и урађено на вештачкој акумулацији хидроелектране у Међувршју. Стаза је дужине 700 метара и може да прими 81 такмичара. Потом су риболовци (заједно са ловцима) желели да добију свој „кров над главом“, што су и успели изградњом „Ловачког дома“ крај стадиона ФК „Борац“. У „Ловцу“ су риболовци добили две канцеларије. Међутим, због катастрофалног пословања, СО Чачак је објекат предала угоститељском предузећу „Морава“, па су се риболовци поново нашли на улици.¹²²

У једном периоду дошло је до подела унутар риболовачке организације, па су у Чачку постојала три удружења риболоваца. Међутим, компромиси су пронађени, па су клубови опет уједињени у „Мораву“. Интерес за риболов никада није сплашњавао, па је у оквиру клубова који су удружени у „Мораву“ учлањено и око 3.000 риболоваца. Данас ООСР „Морава“ чине следећи клубови риболоваца: „Еурофиш“, „Контра“, „Партизан“, „Деверика“, „Кедер“, „Железничар“, „Растока“, „Златна удица“, „ПКС Латекс“, „Литопапир“, „Палилула“, „Медицинар“, „Цер“, „Електродистрибуција“, „Младост“ (Атеница), „Свети Никола“ (Прељина), „Моравац“ (Мрчајевци), „Раде Јоксић“ (Заблаће) и „Клен“ (Пријевор). Подаци да су двојица Чачана били репрезентативци Југославије на њеном првом учешћу на Светском првенству, да је „Морава“ (као најуспешнија екипа савезне лиге) представљала Југославију на Европском клупском првенству (2001) и да су многи чачански риболовци били шампиони државе, довољно говоре колико је овај спорт популаран и квалитетан у нашем крају. Најтрофејнији такмичар је

120 | Спортски водич кроз Чачак 2004, 54.

121 | Исто, 55.

122 | Исто, 127-128.

Милован Радосављевић Певач (учесник четири Светска првенства и Светског купа).¹²³

Рукомет. У циљу пропаганде великог рукомета београдска „Црвена звезда” 31. октобра 1948. године игра у Чачку против репрезентације града (4:4).¹²⁴ Био је то први званични рукометни сусрет у нашем граду. Иако се велики рукомет играо, све до 1958. године није дошло до формирања ниједног клуба у Чачку.¹²⁵

Зна се да је после једног семинара (који су организовала два војника-рукометаша), одиграна и прва утакмица малог рукомета у Чачку (16. фебруара 1958) између репрезентације Чачка и Гарнизона ЈНА.¹²⁶ Меч је одигран поред игралишта ФК „Борац” и завршен је нерешено (9:9). Значај овог сусрета је у томе што рукомет почиње да се игра у школама, па су све образовне установе убрзо имале своје екипе. Нешто касније, долази до формирања првог рукометног клуба у нашем граду. На иницијативу Дана Лујајића, службеника ТРЗ, основан је РК „Ремонт” (1959). Клуб окупља раднике овог предузећа, али и заинтересоване омладинце. Тренинзи и утакмице су организоване на Авладиници. У „Ремонту” је играо и Свето Ђерамилац, који се прославио у „Црвеној звезди”, поставши први и једини Чачанин рукометни репрезентативац Југославије. „Ремонт” брзо напредује, па као првак Западно-моравске зоне игра квалификације (Неготин, 1961) за улазак у Прву савезну лигу, али неуспешно. Нагла заинтересованост чачанске омладине за рукомет доводи до оснивања и других клубова: „Партизан” (који игра крај Соколане), „Слобода”, „Цер”, „Фабрика хартије” и „Младост” (имала је и мушки и женски тим од 1962, а играле су на игралишту иза Учитељског дома – Дома ученика, које је имало монтажну трибину). Какво је било интересовање најбоље говори податак да се у Чачку играла Општинска рукометна лига! Међутим, брзо долази до осипања чланства (најдуже је трајала „Младост”), али се средином шездесетих година сви ти клубови гасе. Заљубљеници у ову игру оснивају РК „Младост” у Атеници (15. марта 1965), који је и дан-данас носилац мушког рукометног спорта у нашем граду и веома стабилан друголигаш, а сада респектабилни суперлигаш. Касније (1974) група ентузијаста оснива РК „Борац”. Клуб је постојао до 1998. године, када се пласирао на корак до Српске лиге.¹²⁷

Љубићани су поносни на свој РК „Полет” који су 1980. године основали рукометни заљубљеници из овог чачанског предграђа. Они су направили

123 Исто, 128-129.

124 Велики рукомет је настао на самом крају 19. века, али се за ову игру до Првог светског рата, изгледа, знало само у скандинавским земљама и на северу Европе. Прави замах велики рукомет бележи тридесетих година 20. века, али је код нас заживео тек после Другог светског рата. У Србији се прве рукометне екипе формирају 1948. године у Београду и Панчеву.

125 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 110-111.

126 У Србији се 1952. године појављује мали рукомет, односно данашњи рукомет, који је потпуно потиснуо велики.

127 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 113.

игралиште и свлачионице, а клуб довели до Српске лиге. „Полет” је расформиран 1990. године.¹²⁸

Деведесетих година 20. века долази до оснивања нових рукометних клубова у нашем граду. Тако некадашњи рукометаш Милан Мици Кујунџић оснива свој клуб „Капитал” који је напредовао веома брзо (финалиста Купа Југославије, 1993). Ујединивши се са РК „Младост” постају прваци Друге лиге (1995), али због недостатка услова за игру (хале), место у елитној конкуренцији уступају РК „Хајдук Вељко” из Неготина. РК „Капитал” је прекинуо своје активности. Истовремено, Чачак постаје средиште Општинског рукометног савеза (основаног 1971) и РС Моравичког округа (1997).¹²⁹ Од 2006. године РК „Младост” је стабилни члан рукометне Супер лиге Србије, а у недавно завршеном првенству (2007/2008) освојио је четврто место и тиме оверио визу за европска надметања.

Стрељаштво. Године 1950. формира се Стрељачки клуб „Слобода” при истоименој фабрици (20. априла). Рад Стрељачке дружине „Танаско Рајић” знатно оживљава када у њу стиже Петар Блануша, велики заљубљеник у овај спорт (1965). Касније, седамдесетих година 20. века, „Танаско Рајић” приступа СД „Борац”, мењајући име у СК „Борац”. Од тада на чачанској спортској сцени постоје само два стрељачка клуба, мада је у време када је стрељаштво било један од најпопуларнијих спортова у нашем граду, постојало више стрељачких дружина (углавном при већим предузећима и школама). У послератно време се гађало искључиво војничком пушком. Најпознатије стрелиште било је на Авлациници, на простору данашњег стрелишта и „Нискоградње”. Ту се гађало све до изградње насеља на Топаловом брду. Због једног несрећног случаја¹³⁰ престало се гађати војничком пушком; доминантно постаје ваздушно оружје, као и малокалибарно. Од 1966. године такмичари СД „Танаско Рајић” су вежбали на импровизованом отвореном стрелишту у Палилулама (на углу улица Амицине и Светог Саве) са четири стрељачка места. У таквим условима стасали су први чачански шампиони: пионирке које су освојиле три првенства Југославије и пет првенстава Србије у гађању ваздушном пушком. Истовремено су биле и два пута првакиње Србије у гађању малокалибарном пушком. Екипу су чиниле Драгица Шкипић, Мирјана Радовановић, Рада Качаревић и Бранка Шојић. Остало је забележено да је прво савезно одличје у Чачак донела Мирјана Радовановић из дружине „Танаско Рајић”, која је освојила бронзану медаљу на 23. пионирском првенству Југославије у гађању ваздушном пушком (Београд, 1968) са 160 кругова. Рада Качаревић је била пионирски првак Србије (1967). Данашње стрелиште са шест места код пијаце, у Обилићевој улици, направљено је у другој половини шездесетих, а стрелиште на Топаловом брду почетком

128 Исто, 114.

129 У новоотвореној спортској хали „Младост” чачански рукометни радници су организовали финални турнир Купа Србије и Црне Горе (2005).

130 Погибија једне жене почетком шездесетих година 20. века.

седамдесетих година 20. века. Пионири „Танаска Рајића” постају троструки прваци Србије у гађању ваздушном (1967, 1972. и 1975) и малокалибарном (1969) пушком. Пиштољаши су освојили укупно пет медаља на првенствима Србије.¹³¹

Седамдесетих и осамдесетих година у чачанском стрељаштву улоге су биле подељене: „Борац” се ангажовао на одабирању младих и даровитих стрелаца, док је „Слобода” са асовима освајала изузетно вредне резултате. СК „Борац” је имао и до 500 чланова, годинама представљајући једну од најбројнијих спортских организација у граду на Морави. За то време СК „Слобода” са асовима као што су Слободан Бузуровић, Саша Собољев, Милосав Симовић и Звездан Митровић постаје државни првак у екипној, а њени најбољи такмичари у појединачној конкуренцији. У конкуренцији јуниора и сениора најуспешнији стрелац био је Саша Собољев, петоструки првак Србије у гађању ваздушном, малокалибарном и војничком пушком, а на првенствима Југославије освојио је седам првих места. Велики број чачанских стрелаца испунио је норму за звање мајстор-стрелац. Једно време активна је била и стрељачка дружина ФРА, која на првенствима Србије није забележила значајније резултате. Већ годинама се такмичи и Савез глувих и наглувих и постиже добре резултате. Гађају искључиво ваздушним оружјем. Повлачењем Блануше (1991) рад „Борца” замире. Међутим, стари стрељачки ас Саша Собољев обнавља рад клуба 2002. године. Преузео је стрелиште од „Слободе” и покушао да среди ситуацију у Стрељачком савезу општине Чачак.¹³²

Коњички спорт. До наставка активности у коњичком спорту долази тек 1950. године формирањем Коњичког спорт-клуба „Миленко Никшић”. Први председник клуба био је капетан Михаило Божић. Ограђивање хиподрома, изградња клупских просторија и штала на Авлациници завршени су 1955. године. Тако су створени услови да се у Чачку организују трке са свим главним такмичарским дисциплинама. Било је такмичења на којима су чачанска грла постизала значајне успехе, али исто тако и периода стагнације. У најбољим временима клуб је располагао са 75 грла и окупљао и до 2.500 чланова. Многи од њих су деценије свог живота посветили коњичком спорту и клубу.¹³³

Последње такмичење у коњичком спорту на Авлациници организовано је 24. августа 1969, а прво на новом хиподрому у Прељини 29. септембра 1974. године (пресељавање у Прељину окончано је тек 1977). У међувремену, чачански коњи и јахачи такмичили су се у другим градовима. Екипа КК „Миленко Никшић” постала је 1976. године јуниорски првак Србије. Истовремено, пионири су били трећи у Србији. У Прељини је организовано првенство Србије (15. и 16. јула 1978), прво коло првенства Југославије (9. и 10. јула 1983), као и 23 такмичења

131 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 135-136.

132 | Исто, 137-138.

133 | Миладин Вукосављевић, н. д., 131.

у оквиру традиционалних Чачанских коњичких игара. На тим такмичењима запажене резултате постизали су и такмичари и тренери (Срећко Николић, Рајко Ђокић из Бреснице, Радован Зарић, Нада Зарић, Емилија Пантовић, Петар Ђировић, Владан Мајсторовић и други), као и чачанска грла „Чигра” (вицешампион Србије и победник многих трка), „Чикаго”, „Чарли”, „Шајо”...¹³⁴

Планинарство. Организовано планинарство у Чачку везано је за настанак ПСД „Каблар” (2. априла 1951). Оснивачи су били Миодраг Крунић (предратни „соко”, из Крагујевца), Љубиша Шијачки (професор Шумарске школе), Рашо Милићевић (графички радник) и Драгић Јовановић Трале (каснији председник СО Чачак). За три године број активних чланова прелази 300. До осипања чланства долази почетком шездесетих када Миодраг Крунић оснива други клуб – „Слободу” (28. јануара 1960). Носилац организационих активности у „Каблару” постаје Жарко Ђорђевић, који средином осамдесетих година оснива још један клуб: ПСД „Медицинар”. Нешто раније, 26. јуна 1974. године, основано је и ПД Фабрике резног алата. Сва планинарска друштва су имала и скијашке секције, које престају са радом оснивањем Смучарског клуба „Борац”. Активности чачанских планинара су разноврсне: алпинизам, планинарски походи, маркирање планинарских стаза, високогорство (водичка служба), организовање излета, пећинарство (спелеологија), планинарска оријентациона такмичења, а раније и скијаштво. Слободан Миловановић је први Чачанин који се попео на Мон Блан (1977). Спелеолози своје активности (снимање хоризонталних објеката на чачанском и драгачевском подручју) започињу 1966. године. Бројни су успеси које су остварили чачански планинари.¹³⁵ „Медицинар” је угашен пре петнаестак година, „Слобода” од 1997. постоји само на папиру, док су активности „ФРА” сведене на најмању меру. Планинарско друштво „Каблар” организује летње и зимске течајеве, излете, „Пешачке суботе”, као и 11 „Великих планинских трка” (од 1996. године увек последњег викенда у септембру).¹³⁶

Гимнастика. После Другог светског рата спортска гимнастика је гајена у оквиру Фискултурног друштва, а касније Друштва за телесно васпитање „Партизан” (основаног 10. фебруара 1952). Центар збивања је, опет, сала Соколане, а један од покретача Фердо Секованић. Гимнастика постаје веома популарна, па је сала била претесна да прими све који су хтели да се баве овим спортом. Под стручним надзором професора Боривоја Јовановића, а касније Пера Љујића, истакнутог гимнастичара и фудбалера, израстају веома

134 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 70.

135 | Набројаћемо само најзначајније: сениори „Каблара” били су прваци Србије у планинарској оријентацији (Бељаница, 1967); у истој дисциплини пионири „Каблара” прваци Србије (1975. и 1985), а јуниори вицешампиони СФРЈ (1987); експедиција „Каблара” осваја Мон Блан (1979; тада су проглашени најуспешнијим спортистима Чачка); екипа ПСД „ФРА” осваја Мон Блан (1986); Иван Пантелић осваја Мера Пик (Хималаји, Непал, 6432 m, 1996).

136 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 101-103.

добри вежбачи, који су прославили чачанску гимнастику.¹³⁷ Касније бригу о гимнастичарима преузима председница „Партизана” Чедина Луковић, бивша гимнастичарка, уз сарадњу Томислава Вучићевића и Бранислава Дамњановског (секретари) и тренера Рајка Ђоковића и Томислава Вучићевића. Друштво је окупљало и преко 350 вежбача. Данас су справе спаковане, ретко их ко користи, а ДТВ „Партизан” је престао са радом. Можда би право решење било да се поново активира соколско друштво. Вежбача, сигурно је, неће недостајати.¹³⁸

Куглање. Почетак куглања у Чачку везан је за једностазну куглану на отвореном (наткривену), поред игралишта КК „Железничар”.¹³⁹ Стаза је била урађена од добро уваљане шљаке и налазила се иза садашњих трибина. У почетку се куглало само лети. СД „Железничар” је имало своју куглашку секцију. Не памте се неки њени значајнији резултати. Такмичарско куглање у Чачку заживело је 20. фебруара 1969. године, када је при Дому ЈНА основан Куглашки клуб „Чачак”. Први председник био је мајор Светислав Јововић, командант чачанског гарнизона, а секретар Славко Уљаревић. Активности су се одвијале на једностазној куглани у Дому ЈНА, где је намештање чуњева било ручно. Клуб 1974. године приступа СД „Борац” и мења своје име. Исте године основан је и Куглашки савез западне Србије са седиштем у Чачку, а Светислав Голубовић оснива клубове у Горњем Милановцу („Таково”) и Лучанима („Младост”). Изградња двостазне аутоматске куглане код Дома глувих и наглувих завршава се 1977. године, чиме овај спорт добија на популарности међу Чачанима. Исте године оснива се и КК „Слобода”, чији је први председник био Милован Миловановић, а секретар Паро Милетић. И Савез глувих и наглувих формира свој клуб (1979), а први председник је био Голуб Петровић. Сви се такмиче у Лиги западне Србије, а „Борац” има и женску екипу. „Слободин” највећи домет је четврто место у Србији. Највећи успеси „Борца” везани су за период 1984–1987. године. У том периоду Управа обезбеђује добре услове за рад, па екипа осваја друго место у Квалитетној лиги Србије и наступа на квалификацијама за улазак у Прву савезну лигу. И поред појачања (Дује Пухарић из „Црвене звезде” – четврти на Светском првенству), „Борац” за само неколико десетина оборених чуњева не успева да се домогне елитног друштва. Чачански заљубљеници у овај спорт обављали су и значајне функције у Републичком савезу: Бранислав Марић

137 Екипа коју је предводио Љујић, а у којој су наступали Војислав Војкан Костић, Љубомир Стефановић, Љубиша Стојановић, Михаило Томашевић, Божидар Илић, Душан Масларевић, Божидар Филиповић, Стјепан Катанић, Мишко Драшковић, Стојан Качар, Драган Чакаревић, Радомир-Меца Ивановић, Мићо Зарић, Душан Бошковић, Мићо Вукомановић, Божо Француски и други, бележи изузетне успехе. Постају омладински прваци Србије (Земун, 1952) и Југославије (Сплит, 1951) и вицешампиони Југославије (Љубљана, 1952).

138 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 52-53.

139 Иако је куглање стари спорт за који се знало још у античко доба (када су бацане камене кугле), а у средњем веку је био упражњаван у западној Европи, у нашим крајевима је заживео тек тридесетих година 20. века. Бржи развој куглања у нас везан је за период после Другог светског рата.

је био председник КСС, Милан Мацаревић председник Надзорног одбора КСС, а Момир Јованчевић председник КС западне Србије. Судбоносна година за чачанско куглање је 1993, када се сва три клуба гасе.¹⁴⁰

Стони тенис. Стони тенис се у граду на обалама Западне Мораве игра преко шест деценија.¹⁴¹ Забележено је да је при Спортском друштву „Борац” још 1946. године постојала пинг-понг секција, али се не знају њене активности. Сви тадашњи стонотенисери окупљали су се на две локације: у дирекцији ГП „Ратко Митровић” и згради садашње Техничке школе. Мада у то време није постојао ниједан организовани стонотениски клуб, чачански стонотенисери су имали запажене наступе на средским такмичењима. Први клуб у Чачку био је СТК „Железничар” (основан 1963) који се такмичио у лиги уже Србије. Већ у првој такмичарској сезони освојено је највише место, а Станимир Пејак и Бранислава Малтез су били најуспешнији играчи лиге. Одлазак на квалификације за виши ранг такмичења спречио је недостатак материјалних средстава, па се клуб угасио.¹⁴²

Неколико година после гашења СТК „Железничар” у Чачку се (1973) формира нови стонотениски клуб – „Аутопревоз”. Већ у првој такмичарској сезони „Аутопревоз” постаје првак Регионалне лиге Краљево, чиме стиче право наступа на квалификацијама за улазак у Српску лигу. После неуспеха на квалификацијама, клуб се такмичи још једну сезону и гаси се.¹⁴³

Након вишегодишње паузе, 25. октобра 1982. године, долази до поновног окупљања заљубљеника у стони тенис. Оснива се СТК „Борац” у саставу истоименог спортског друштва (у то време 15. члан СД). Оснивању клуба претходио је рад са пионирском школом у сали ДТВ „Партизан”. Основне активности су биле у раду са млађим категоријама. Ове „прве ласте” су показале да је оријентација на рад са млађима правилна, чиме је почео нагли успон клуба. За четири сезоне прескочена су четири ранга такмичења: на тај начин Чачани су стигли до Прве лиге Југославије (1994). Председник клуба је Братислав Анђелић (од 1990), а састав који је изборио овај историјски успех чинили су Закић, Пејак, Жунић и Клаић. У првој прволигашкој сезони „Борац” осваја шесто место. Већ следеће сезоне (1996/97) клуб, по први пут у својој историји, ангажује професионалног тренера. „Борац” по први пут учествује у плеј-офу и осваја четврто место, чиме стиче право учешћа у европском Ненси Еванс купу где се пласира међу 16 најбољих. Сви успеси су праћени и организационим јачањем. И у следећим сезонама „Борац” је међу најбољима (1996/97 – четврти, 1997/98 – четврти...). Највећи успеси постигнути су 2002. и 2004. године када су постали вицешампиони Југославије. „Борчеве” млађе категорије бележиле су лепе успехе:

140 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 91-92.

141 | Стони тенис је релативно млад спорт (настао двадесетих година 20. века).

142 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 130.

143 | Исто, 130-131.

кадети су били други у Југославији (1998). Истовремено, Братислав Анђелић је постао председник Стонотениског савеза Југославије (1997–2001).¹⁴⁴

Пливање. Први пливачки маратон у Чачку организовао је „Чачански глас” 1956. године. Пливало се од „Борчевог” фудбалског стадиона до железничког моста.¹⁴⁵ Значај плажа на Морави знатно је смањен изградњом отворених базена у СЦ „Младост”.¹⁴⁶

У последњим деценијама 20. века већина младих Чачана научила је пливање на мору, у Улцињу, где су летовали у организацији Дечјег вртића „Радост” (први инструктори су били наставници и професори физичког васпитања). Занимљивост представља податак да је у Чачку најпре основан Ронилачки клуб „Чачак” (1994). Клуб је окупљао двадесетак ронилаца и пливача. Званично још није угашен, мада су му активности последњих година готово замрле. Оснивач клуба је Ненад Стојковић, познати ронилац из Овчар Бање.¹⁴⁷

Идеја да се оснује пливачки клуб у Чачку¹⁴⁸ наишла је на разумевање оних којима је стало да у овом спорту постигну какве-такве резултате. Пливачки клуб „Чачак” основала је група заљубљеника у овај спорт (3. јула 2002), предвођена Душаном Николићем и Драганом и Мицом Савковић. Клуб своју активност обавља углавном у летњем периоду, што је свакако недовољно да би се постигли значајнији такмичарски резултати. За то је неопходан затворени базен, чиме би се искористио раскошни таленат многобројне деце.

Мали фудбал. Омиљена игра готово свих Чачана је мали фудбал. У граду, као и у околним селима, постоји велики број терена за мали фудбал на којима се организују бројни турнири.¹⁴⁹ Чачак је 25. октобра 1995. године добио први клуб малог фудбала, који је основао приватни предузетник Миодраг Стеванић. После само две године постојања, „Фонтана” постаје први првак СР Југославије (1996/1997).¹⁵⁰ Препуштени сами себи, прекинули су своје активности.¹⁵¹

Женски фудбал. Поред мушког фудбала, и чачанске фудбалерке су биле изузетно запажене. Прва утакмица женских екипа одиграна је у Чачку 18.

144 Исто, 131-132.

145 Александар Стефановић, *Историјат чачанског спорта*, Чачански глас, бр. 8, 27. фебруар 2004, 28.

146 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 107.

147 Исто, 108.

148 Дobar показатељ заинтересованости Чачана за спорт на води представља традиционални Пливачки маратон који се одржава сваке године (на Илиндан) у Овчар Бањи, а на коме је два пута учествовао и Стефан Миловановић, дечак из Холандије.

149 Од лета 1959. године, под покровитељством „Вечерњих новости”, организују се турнири у малом фудбалу под називом „Три корне пенал”. У Врњачкој Бањи, на финалном турниру уже Србије, селекција Чачка била је друга, изгубивши у финалу од Крушевца. Најбољи стрелац био је Чачанин Миодраг Матовић.

150 Тај успех су остварили Милинковић, Ђорђевић, Ракићевић, Драгићевић, Ђојбашић, Боројевић, Ђокић, Савић, Миливојевић, Станковић, Пржуљ, Смиљанић, Ковачевић, Драгољевић и Владан и Дејан Петровић.

151 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 157.

септембра 1959. године на игралишту „Слободе“. Играли су „Црвена звезда“ и репрезентација Чачка под покровитељством Модне конфекције „Први октобар“. Женски фудбалски клуб „Први октобар“ формиран је 1971, а већ од наредне године такмичи се у Првој савезној лиги (група Исток)¹⁵². У почетку су играле на „Борчевом“ стадиону, а касније на игралиштима „Ремонта“, „Полета“ и „БИП-а“. Неколико година фудбалерке „Првог октобра“ спадале су међу најјаче тимове Прве југословенске лиге, изнедривши притом и неколико репрезентативки.¹⁵³ Највећи успех постигнут је 1981. године, када у борби за првака Југославије „Први октобар“ у Чачку побеђује „Лото“ са 1:0, док у Загребу губи (0:2). Нажалост, клуб је престао да постоји 1990, а две године касније обнавља се женски фудбал оснивањем ЖФК „Чачак“ (25. августа 1992).¹⁵⁴

Билијар. Повећано интересовање Чачана за билијар јавља се у другој половини прошлог столећа, када се отварају локали са билијарским столовима. Један од познатијих био је поред игралишта КК „Железничар“.¹⁵⁵ Такмичења у билијару организована су турнирски, на локалном нивоу, уз традиционална надметања у карамболу (најчешће одржавана у Дому ЈНА).¹⁵⁶

Седамдесетих година 20. века почела је организација званичних такмичења у билијару. Билијар се играо на Авладиници (у „Ремонтовим“ просторијама) и у Дому ЈНА, у Синђелићевој улици. Касније се такмичарски у државна првенства укључио „Коста браво“, једини клуб из Чачка. Клуб је основао Милинко Костић. Након његове смрти такмичарски билијар се извесно време није играо у Чачку. Отворена првенства Чачка у билијару (рупаш, деветка) осамдесетих и деведесетих година минулог века играна су у кафеу „Цепелин“ и код Влада Андрића.¹⁵⁷

Оснивањем клуба „Либеро 5“ такмичарски билијар достиже звездане висине у граду на Морави. Клуб је почетком 2005. године основао дугогодишњи фудбалер Радисав Мартиновић. Резултати су врло брзо дошли, па је екипа „Либеро 5“ била вицешампион државе 2005. и 2006. године. Највећи успех је забележен 2007. освајањем шампионата Србије (Милинко Вукајловић, Мартин Мартиновић, Нешат Тајровски и Владан Миљковић). Милинко Вукајловић је био државни првак у „деветки“ (2006). Мартиновић, Сибин Ђетеновић и сарадници показали су се као успешни организатори два турнира и завршног „Мастерс турнира“ за појединачног првака државе (2007). У клубу ради и школа билијара,

- 152 Са екипама „Спартак“ из Суботице, „Слога“ и „БСК“ из Београда, „Естетика“ из Новог Сада, екипама из Ваљева, Сарајева, Скопља, Битоља, „Машинац“ из Ниша и „Јединство“ из Врања, а касније и Приштине, Смедерева и Крушевца.
- 153 Дрес са државним грбом облачиле су Љиља Дамљановић, Цица Јованић, Оливера Дмитровић, Гордана Тановић, Весна Минић и Даница Јозовић.
- 154 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 156-157.
- 155 Корени билијара сежу у 16. век, од када се европска аристократија рекреира ударајући кугле штапом. У наше крајеве билијар долази тек тридесетих година 20. века. Играо се углавном у кафанама и био је вид разоноде.
- 156 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 40.
- 157 Исто, 40.

чији најбољи изданци куцају на врата првог тима. Иначе, најуспешнији Чачанин у игри билијара је Ђорђе Радуловић, државни репрезентативац и члан „Либерал 5” (од 2008. године).

Атлетска гимнастика – боди-билдинг. Као и у другим срединама, и у Чачку се из редова водећих гимнастичара (окупљених око ДТВ „Партизан”) издвојила група вежбача за које можемо рећи да представљају пионире атлетске гимнастике у нашем граду.¹⁵⁸ На првенству Југославије 1968. године запажен наступ имали су Драган Чакаревић и Србо Вуковојац. Почетком седамдесетих година овај спорт доживљава још већу експанзију.¹⁵⁹ У то време клуб за боди-билдинг није постојао, али је 1970. основана секција атлетске гимнастике при ДТВ „Партизан”. На сцену ступају млади вежбачи, али сви без већих такмичарских успеха. Овај период својим резултатима обележава професор физичког васпитања Милан Маринковић, вишеструки првак Југославије у високој категорији, учесник пет европских и четири светска првенства у боди-билдингу.¹⁶⁰

Такмичарску ренесансу боди-билдинг у Чачку доживљава крајем 20. и почетком овог века. Зоран Јованић Робија постао је двоструки шампион СРЈ (1996), а Иван Стругаревић се окитио титулом јуниорског првака СРЈ (1997), четири пута је био сениорски првак државе, првак Балкана и носилац бронзане медаље на првенству Медитерана. Они су чланови „Борца” (основаног 16. децембра 1997). Поред „Борца”, у Чачку данас постоје још три клуба, од којих је свакако вредан пажње „Атлета”, у коме доминира шампион државе Славиша Ђорђевић. Атлетска гимнастика у Чачку, поред постојања четири клуба, има и већи број присталица-појединаца који се њоме баве у неколико фитнес центара.

Карате и фул-контакт. Зачеци карате спорта у Чачку везани су за Зорана Петровића, који је ову источњачку борилачку вештину упознао у Нишу, где је студирао.¹⁶¹ Он је прва сазнања о каратеу пренео на Чачане Миленка Јоловића Трала и Драгана Марића Шуца. Први званични тренинг у Чачку одржан је у сали ДТВ „Партизан”. Председник новооснованог карате клуба „Партизан” (2. јула 1970) био је Перо Чуровић, тренер Зоран Петровић, а инструктор Томислав Михајловић. Каснији успеси чачанских каратиста, односно клуба „Борца”,

158 Такмичења у којима се посебно оцењују хармонична грађа тела и способност позирања зачета су у САД 1939. године. Прво првенство СФРЈ одржано је тек 1968. године. Различитост овог спорта у односу на дизање тегова је у томе што се такмичари морају подврћи дуготрајном тренингу, примењујући многобројне справе и реквизите и специфичан начин исхране, а све у циљу обликовања тела.

159 Треба истаћи да је Чачак био организатор једног од најбољих државних првенстава у боди-билдингу (1984).

160 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 30-31.

161 Данашњи спортски облик, као и назив овом спорту, дали су Јапанци, иако карате потиче из Кине (а можда и из Индије). Први карате клуб у Европи основан је 1955. у Паризу. У СФР Југославији почеци каратеа везани су за џудо. Између 1960. и 1965. године почеле су вежбе каратеа, а 1965. основан је први клуб у Београду.

везани су за легенду каратеа, др Илију Јоргу, који је сарадњу са Чачанима (као инструктор) почео 17. септембра 1970. године. Први карате меч у Чачку одржан је у хали КК „Борац” 28. новембра 1970. Пред више од 3.000 гледалаца домаћи каратисти супротставили су се „Медицинару” из Београда (6:14). У априлу следеће године, на Првенству Србије у Чачку, чачански каратисти су у финалу савладали београдски „Партизан” и постали екипни прваци Републике.¹⁶² Клуб 23. јула 1973. године мења име у „Борац” и постаје члан истоименог Спортског друштва. По својој масовности, организованости и такмичарским резултатима, КК „Борац” се сврстава међу водеће у Србији. У овом клубу је преко 20.000 спортиста прошло тренажни процес и стекло прва знања о каратеу. Каратисти „Борца” имају вишегодишње прволигашко искуство, а из овог клуба поникло је двадесетак државних репрезентативаца, освојено је више од 500 мајсторских појасева, десетак европских и светских трофеја и више од 2.000 медаља на домаћој спортској сцени. За све што је постигнуто заслужна је плејада спортиста, спортских радника и ентузијаста који су својим прегалаштвом изградили углед чачанском карате спорту.¹⁶³ Смењивале су се генерације узорних каратиста, а „Борац” је увек остајао у самом врху југословенског каратеа. Од јуна 1978. године први тренер каратиста „Борца” је Симо Раичић. На сцени су и даље прекаљени асови, а на татамију се појављују и нова имена. Захваљујући такмичарима „Борца” овај спорт је доживео пуну афирмацију и експанзију у чачанском крају, у коме постоји неколико карате клубова: КК „Маг”, КК „Младост” из Атенице (основан 18. марта 1996), КК „Полет” из Љубића (основан 13. фебруара 1996), КК „Орловац” из Мрчајеваца, КК „Слатина”, КК „Спартак” из Трнаве, КК „ФРА”, КК „Слобода” (основан 3. априла 1990) и КК „Чачак” из Чачка (основан 18. децембра 1997) и Клуб борилачких вештина „Шампион” из Пријевора (основан 1993. као секција, а од 2001. као клуб). У Чачку је седиште Општинског (основан 15. октобра 1970) и Карате савеза западне Србије.¹⁶⁴

Велики спортски ентузијаста из Чачка (Зоран Петровић, Славољуб Пипер¹⁶⁵ и Симо Раичић) заслужни су и за афирмацију фул-контакта као нове

162 У женској појединачној конкуренцији, Чачанка Љубица Топаловић је постала првакиња Србије. Те године за „Б” репрезентацију СФРЈ наступили су Чачани Зоран Петровић, Слободан Чоловић и Срећко Јовановић. Крајем године Симо Раичић постаје јуниорски првак државе у апсолутној категорији, а већ следеће године наступа за „А” репрезентацију Југославије (у мечу против Аустрије, у Салцзбургу). Исте године Бранко Митровић постаје омладински првак државе у тешкој категорији. Чачак је те године организовао првенство Југославије.

163 Карате клуб „Борац” већ 37 година организује „Златни појас Чачка”.

164 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 58-59.

165 Славољуб Пипер (Пећ, 27. јануар 1964), професионални првак Европе у фул-контакту и кик-боксу (лако-тешка категорија), мајстор каратеа пети дан и фул-контакта и кик-бокса трећи дан. Ради као тренер Клуба контактних спортова „Борац” у Чачку. Каратеом је почео да се бави у „Борцу” (1977). Двоструки је првак Југославије (апсолутна и средња категорија), вишеструки освајач сребрних и бронзаних медаља на првенствима Југославије, а већ 11 година је репрезентативац Југославије у каратеу. Учествовао је на 11 европских и три светска шампионата у каратеу, а учесник је и победник више балканских

спортске дисциплине у Србији. У Чачку је седиште Фул контакт савеза Србије, који окупља 56 клубова из свих крајева Републике.

Тенис. Иако су први рекети пронађени у чачанској касарни 1919. године, као заоставштина Енглеске војне мисије, тенис је у Чачку деценијама игран стихијски.¹⁶⁶ Углавном се играло на улицама и у двориштима. Двадесетих година 20. века СК „Јединство” је формирало тениску секцију, али су њене активности непознате. Тек 1974. године, на иницијативу Михаила Јелисијевића и Витомира Лазаревића, направљено је прво импровизовано тениско игралиште. У јуну исте године основан је први тениски клуб у Чачку – „Борац”. Клуб је имао успона, али и прекида у раду. Најзаслужнији за стабилизацију клуба и изградњу новог терена (1979) крај атлетске стазе свакако је председник Предраг Јовићевић. Осамдесетих година „Борац” се такмичио у Српској лиги, али је успео да се домогне и друголигашког друштва, истовремено окупљајући и до 300 омладинаца. Године 1997. ТК „Борац” је угашен. Други клуб који се појавио на тениској сцени Чачка је „Слобода” (основан 7. јануара 1991). Клуб има терене и балон поред фудбалског игралишта „Слободе” и веома вредне ентузијасте предвођене Нешом Пузићем. Захваљујући томе успео је да се домогне Прве савезне лиге (2003) и да буде веома успешан организатор међународних турнира „Чачак опен”. Овај успех остварили су Никола Мишковић, Милош Васовић, Филип Ђојбашић, Иван Шуњеварић, Милош Пузић и Давид Пантовић (предвођени тренером Радованом Николићем). Најмлађи тениски клуб је „Tennis Point”, основан 2003. године. Основао га је мр Миленко Ђојбашић, математичар.¹⁶⁷

Џудо. Корени џудоа у Чачку датирају из 1975. године, када је формирана џудо-секција при ДТВ „Партизан”.¹⁶⁸ Пред крај те године (7. децембра 1975)

првенстава. Двоструки је шампион Европе у каратеу (у Скопљу 1983, екипно, и Даблину, 1984), вицешампион Медитерана (1989, Монпеље) и Универзитетског првенства света (Њујорк, 1986). Освојио је треће место на првенству Европе (екипно, 1989), а победник је и већег броја међународних карате турнира. Од 1991. године професионално се такмичи у фул-контакту и кик-боксу. Имао је 11 професионалних мечева (10 победа). Био је професионални првак Европе (1997–2002). Званично је лиценцирани европски карате инструктор и тренер кик-бокса и фул-контакта са лиценцом светске асоцијације. Селектор је сениорске репрезентације Југославије у каратеу. Више пута је проглашаван за најбољег спортисту и најуспешнијег тренера града Чачка и СД „Борац”. Добитник је признања КСЈ за развој и унапређење карате спорта (1995), Златног признања Карате савеза Југославије (2000), признања Европске професионалне кик-бокс федерације (2000) и Златне плакете КК „Борац” (2000). Проглашен за најбољег спортисту 20. века у Чачку (заједно са Радмилом Мишовићем и Мићом Брковићем).

166 Тенис је настао крајем 19. века. У српским крајевима за тенис се први пут сазнало почетком 20. века. Тада се оснивају и тениске секције при постојећим клубовима и спортским друштвима. Тениски савез Југославије основан је 1922, а национални шампионати се организују од 1928. године. Тенис се брзо развијао, па је Југославија већ 1939. године постала првак Европе. Овај успех је поновљен и 1963. године.

167 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 144-145.

168 Џудо је релативно млад спорт који долази са далеког Истока. У југословенским крајевима заживео је почетком шесте деценије 20. века.

група ентузијаста предвођена Радованом Ђирићем и Лексом Шћекићем, а подржана од Савеза омладине Техничко-ремонтног завода и СИЗ физичке културе, основала је Џудо клуб „Борац”. Тренер је био Радован Ђирић, који се са тајнама овог спорта упознао у Бору као студент, где је проглашен за најбољег спортисту те општине (1970). Са тренинзима се почело већ у јануару следеће године у сали ДТВ „Партизан”. Клуб се са мање или више успеха такмичио све до 1990. године, када је због организационих проблема угашен. За то време више чачанских такмичара је стекло мајсторске појасеве. У најбољим годинама клуб је окупљао и по 300 активних чланова. Свакако да у најзначајније екипне успехе можемо убројати треће место сениора на Купу Србије (1980) и прво на првенству Србије, као и учешће на квалификацијама за Прву савезну лигу (1982).¹⁶⁹

Џудо клуб је обновио рад у јуну 2000. године.¹⁷⁰

Женски рукомет. Радници „Литопапира”, на челу са директором Мирком Студовићем и радником Крунославом Лукићем Круном (1937–1997), оснивају истоимени женски рукометни клуб (20. октобра 1975), који се и поред великих тешкоћа (недостатка сале за тренинге и утакмице) одржао до 2004. године, тамичећи се, углавном, у Другој савезној лиги. У сезони 1997/98. овај клуб успева да се домогне Прве (плаве) лиге, што је био највећи успех чачанског женског рукомета. Клуб је престао са радом.¹⁷¹

Нешто касније са радом почињу клубови чији је основни циљ окупљање и обука женске школске деце: ЖРК „Соко 1997” (1997), који се 2001. године уједињује са РК „Литопапир”, и ЖРК „Чачак” (основан 6. маја 2003).¹⁷² Од ове, 2008. године, рукометашице РК „Чачак” су чланице најелитнијег такмичења, јер су супериорно освојиле прво место у Првој лиги Србије.

Аеро-спорт. Иако је 1977. године основан Аеро-клуб „Овчар-Каблар”, на територији општине Чачак није било никаквих летачких активности до касних деведесетих година. Забележено је само неколико индивидуалних акција, када је десетак заљубљеника у овај атрактиван спорт завршило обуку за пилоте (у

169 Појединачни резултати су били запажени: Мирјана Поповић је била двоструки јуниорски првак Југославије (1988, 1989), два пута учесник на јуниорским првенствима Европе (Аустрија, 1988 и Пољска, 1989) и сениорски првак Србије; Оливера Ковачевић је била трећа сениорка Југославије (1985) и освајач бронзане медаље на јуниорском првенству СФРЈ (1985); Снежана Раденковић је вишеструки првак Србије у млађим категоријама; Владимир Ковачевић (1943–1988) је освајач више медаља на сениорским првенствима Југославије, а Винко Славковић и Миломир Буквић на првенствима Србије. Ипак, најуспешнији такмичари из Чачка су Марија Алексић (јуниорска првакиња Југославије, сениорска вицешампионка Србије, трећа на првенству Југославије, вицешампионка Балкана, учесница два првенства Европе) и Љубиша Ракетић (сениорски шампион и вицешампион Србије, освајач бронзане медаље на првенствима Југославије).

170 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 220-222.

171 Исто, 113.

172 Исто, 114.

Краљеву) и падобранце (у Смедереву). Овај клуб је изградио авио-хангар у Прељини (1986).¹⁷³

Група ентузијаста из цивилног и војног ваздухопловства, иначе рођених Чачана, основала је 14. септембра 1999. године Аеро-клуб „Чачак” као удружење ваздухопловаца, са секцијама моторних пилота, пилота моторних змајева, падобранаца, авио-моделара и авио-макетара. Новоосновани клуб је свој први аеромитинг одржао 4. октобра исте године, уз учешће падобранаца и пилота моторних змајева.¹⁷⁴ Дана 19. априла 2001. године званично је регистровано летиште у Прељини, за лаке авионе и ултралаке летелице, типа моторних змајева. Током 2002. године уређено је, припремљено и регистровано летиште са полетно-слетном стазом димензија 660х60 m, а набављено је пет моторних змајева и авиона типа „Цесна 150”, ангажованих у оквиру АК „Чачак”. У октобру је одржан и први Падобрански куп „Чачак 2002”, на коме је у мушкој и женској конкуренцији учествовало 12 екипа из наше земље. За три дана изведено је укупно 458 пробних, такмичарских и егзибиционих скокова. У анализима спортског ваздухопловства и падобранства остаће и податак да је 26. октобра група од 28 падобранаца, искочивши са 3500 метара, над територијом Чачка извела фигуру „Коло над Србијом”. У току 2003. године изграђен је хангар за смештај опреме и добијен је статус спортског аеродрома са пратећом инфраструктуром. Налет 18 пилота на девет моторних змајева и тројице пилота на моторном авиону укупно је трајао 315 сати, што је целокупна ваздушна активност у 2003. години. На Сабору ваздухопловаца одржаном 4. октобра учествовало је пет моторних авиона и седам моторних змајева.¹⁷⁵

Спортски плес. Спортски плес је један од најмлађих спортова који постоје на чачанском подручју.¹⁷⁶ Зачеци овог спорта су у неколиким школама и мноштву течајева модерног плеса, реализованим у другој половини седамдесетих година, као и у каснијем постојању и активностима плесних дружина и ансамбала. Прва чачанска плесна школа радила је 1977, а први плесни ансамбл настао је 1979. године и неговао је спортски плес у ревијалном извођењу. Најзначајнији учитељи и заснивачи култивисаног модерног плеса у Чачку били су Васил Наумоски и Марсел Давидов, обојица Београђани, и Зоран Глишић, Чачанин. Поникавши из модерног плеса, спортски плес је код нас своје место у постојећој номенклатури спортова добио 1990. године, када је основан и Плесни савез Југославије. Данас у Чачку постоје и раде три клуба: „Лорд”, „Луна” (основан 17. априла 1993) и „Стар денс студио” (основан 23. маја 2002). Окупљају изузетно велики број младих Чачана.¹⁷⁷

173 Исто, 12.

174 Скромном свечаношћу, 2. августа 2000. године, на Илиндан, који се слави и као Дан ваздухопловства, започела је изградња травнате полетно-слетне стазе у Прељини. Током августа и септембра те године обучено је 15 пилота моторних змајева, са укупним летом од 230 сати.

175 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 13.

176 Прва светска такмичења у спортском плесу одржана су почетком 20. века.

177 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 123.

Аикидо. Почети аикида у Чачку везани су за оснивање АК „Полет” (19. маја 1981).¹⁷⁸ Тренер је био Јован Ђурчић (и сада је). Ђурчић се са овим спортом упознао у Београду као студент (1974). Касније (1994), у Чачку група бивших вежбача „Полета” оснива још један клуб, АК „Градац”, који је био кратког даха: угашен је 1998. године. АК „Полет” је организовао своје секције по школама, а некад и у сеоским (на пример, у Заблаћу).¹⁷⁹

Током 1995. године сазрела је идеја да се аикидо клубови из унутрашњости организују и стекну независност у односу на Београд. То је довело до оснивања Савеза аикидо клубова Србије са седиштем у Чачку (19. јула 1997). Чачански активисти аикида су учествовали и у оснивању клубова у Краљеву, Крагујевцу и Београду.¹⁸⁰

Бриџ. Бриџ су у Чачак донели студенти поткрај осамдесетих година 20. века. На иницијативу Нешка Савића и Богдана Спасојевића основан је Бриџ клуб „Чачак” (11. марта 1987).¹⁸¹ Према својим финансијским могућностима клуб се такмичи у лиги и на турнирима. Најзначајнији успех је постигнут 1997. године, када је освојено треће место на државном првенству.¹⁸²

Практично стрељаштво. У Чачку је практично стрељаштво заживело оснивањем клуба „Х” на самом почетку 21. века (10. октобра 2001).¹⁸³ Такмичења се одвијају на стрелишту на Топаловом брду (на крају Авладинице) и на „Слободином” стрелишту у Миоковцима. Захваљујући предузимљивим ентузијастима, Чачак је марта 2004. године био домаћин првенства државе, које је одржано у Миоковцима.¹⁸⁴

178 Аикидо је јапанска вештина самоодбране настала 1925. године (оснивач је М. Уешиба). Код нас је вежбање аикида почело 1969. године у Београду (Љубо Врачаревић и Мирко Јовандић).

179 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 16.

180 Исто, 16-17.

181 Бриџ се развио почетком 20. века, усложњавањем правила виста. Године 1925. Американац Харолд Вандербилт је изумео тзв. контракт бриџ, односно данашњи бриџ. Светска првенства у бриџу се организују од 1952, а бриџ-олимпијаде од 1962. године. Данас се бриџ игра у готово целом свету. У источној Европи дуго је био забрањен као „буржоаска игра”. Код нас је слабо развијен: постоји свега око 500 активних играча, уз пар хиљада оних који знају да играју, али не посећују турнире. Свега је десетак клубова (највише у Београду).

182 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 49.

183 Идеја практичног стрељаштва, настала педесетих година 20. века, довела је до оснивања светске организације у САД (1976). Данас је овај спорт заступљен у преко 60 земаља. Код нас је практично стрељаштво зачето пре двадесетак година. У почетку је коришћено војно или цивилно оружје у обичним футролама (најчешће Colt 1911), да би се временом прешло на савремене стрељачке машине (Hi-Tech). У оквиру класичног стрељаштва стрелац узима оружје са стола, вади га из кофера, или потезе из футроле. Практично стрељаштво тражи брзо потезање, допуњавање, пребацивање са једне на другу ватрену позицију, а често и пуцање у покрету. Као спорт који захтева брзо размишљање и деловање, практично стрељаштво веома брзо добија нове поклонице.

184 *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 141.

Амерички фудбал. Најмлађи спорт у Чачку је амерички фудбал.¹⁸⁵ Јавља се тек поткрај 2003. године, оснивањем клуба „Mad dogs” (19. децембра). Иако још у повоју, Клуб је 2008. године играо квалификације за највиши ранг. Неуспешно Али, тек се очекују његови прави наступи.¹⁸⁶

Чачанска спортска друштва. Прво спортско друштво основано у Чачку било је СД „Борац”, које је 1947. године проглашено за најбоље спортско друштво у Србији. Оно је деценијама било доминантно и по броју клубова (највише клубова удружених у СД „Борац” било је седамдесетих година 20. века – 15) и спортиста, као и по резултатима које су они остваривали. Одмах потом основано је Спортско друштво „Раднички”, као и Спортско друштво „Железничар”, али она нису била дуго века и поред значајних резултата које су остварили. Касније су оснивана и спортска друштва при великим чачанским предузећима: СД „Слобода”, СД „Ремонт” и СД „ФРА”, као и Спортско друштво „Младост” при Месној заједници Атеница. Значај свих ових друштава у оснивању клубова, као и афирмацији нових спортских дисциплина и спортских радника, био је неизмеран. О њиховом раду, као и заслугама за развој чачанског (па и српског) спорта, потребно је написати читаву студију.

Нажалост, већина ових друштава је угашена, а код осталих је активност сведена на минимум.

Спорт инвалида и хендикепираних. Спортска такмичења ментално хендикепираних у Чачку зачета су 1974. године, оснивањем Специјалне школе за лако ментално ометене. Ове активности су до 1992. године биле спојене са културно-забавним и такмичењем „Шта знаш о саобраћају”. За то време чачански такмичари су освајали прва места у кошарци и стоном тенису, а запажени су били и резултати у фудбалу и атлетици.¹⁸⁷ На 16. летњој специјалној олимпијади (јуна 2003) проф. Ђондрић, као селектор репрезентације СЦГ, предводио је чачанске такмичаре Бранкицу Маринковић, Снежану Урошевић и Марка Терзића, који је у трци на 100 m освојио златну медаљу.¹⁸⁸

Чачански инвалиди су постигли изузетно вредне резултате. Познато је да су прву медаљу са савезних такмичења донели пионири Чачка који су били прваци Југославије у гађању ваздушном пушком (1967) за глувонеме, а Михаило Ристић је истовремено био пионирски првак државе.

185 | Спорт који у Америци ужива велику популарност знатно мање је заступљен у Европи.

186 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 19.

187 | Јединствен подвиг направиле су чачанске средњошколке (предвођене професором физичког васпитања Милорадом Ђондрићем) које су четири године заредом у атлетици (скок у даљ, бацање кугле и трчање на 80 m) биле републичке шампионке (Сомбор, 1998; Чачак, 2000; Бор, 2001. и Обреновац, 2002) и једном треће (Шабац, 2003). Истовремено кошаркашице-средњошколке биле су два пута вицешампионке Србије (1998, 2001).

188 | *Спортски водич кроз Чачак 2004*, 228.

History of Sport in Cacak – Supplement

Organized sport in Cacak has a tradition longer than one century, as first clubs started their work at the beginning of 19th and end of 20th century. During that time there were some exceptional results of Cacak's teams and above all of some individuals from those teams and who were also born in Cacak. Inhabitants of Cacak are interested in sports very much so the playgrounds of the first division clubs (football, basketball, and handball) are more visited than in competitive towns and teams. Cacak sport lovers are really devoted to their favorite clubs. There has been many times when a basketball hall near the Morava has been full to the capacity as well as a football pitch as 'Borac' has had both basketball and football clubs in first division (we remember people watching matches sitting in the trees). Cacak supporters not only cheer their teams but they also know a lot about sports. They know the rules and even tactic movements of favorite sports disciplines.

There are 30 sports disciplines in Cacak and more than 9,000 active sportsmen, organized in more than 90 clubs. Beside numerous clubs there are 'SOKO' – Association of sport recreation and physical education (founded on 25th May, 1984) and sport centre 'MLADOST' (founded on 1st January, 1993). Active sportsmen together with more than thousand hard working sports workers, economists, physicians, physiotherapists and several ten thousand ex sportsmen and activists, represent enormous personnel potential of healthy inhabitants of Cacak. However, there are massive, Olympic sports which have never been played in this region (water polo, wrestling,). The most drastic example is water polo one of the most successful sports in Serbia.

Dr Svetislav Lj. MARKOVIC, prof

Le complément à l'histoire du sport de Cacak

Le sport organisé à Cacak possède une tradition quelque peu plus longue qu'un siècle, puisque les premiers clubs commencèrent leur activité pas plus tôt qu'à la fin du XIXème et au début du XXème siècle. Durant cette période furent relevés des résultats enviables des équipes de Cacak et, avant tout, d'individus exceptionnels élevés dans ces clubs et nés à Cacak. L'intérêt des citoyens de Cacak pour les événements sportifs est grand, si bien que les stades des champions des ligues (football, basket-ball, handball), sont plus fréquentés que ceux des villes et des équipes concurrentes. Les amoureux du sport de Cacak sont éperdument attachés à leurs favoris. À propos de cela évoquent les faits que la grande salle de basket près de la Morava est comble lorsque "Borac" joue les matchs de première ligue (des années durant ce club avait le plus grand nombre de spectateurs au cours de la ligue), le stade FK "Borac" savait être plus d'une fois trop étroit pour les véritables amoureux de la "coccinelle" (on se souvient des spectateurs sur le rempart et sur les arbres environnants). Ce qui met en évidence les supporters de Cacak, en dehors de leur attachement pour les couleurs du club, c'est le fait qu'ils ont des connaissances en matière de sport. Plusieurs connaissent parfaitement les règles du jeu qu'ils suivent, et le nombre de ceux qui reconnaissent les finesses tactiques des disciplines sportives populaires n'est pas moindre.

À Cacak, il existe 30 disciplines sportives, que pratiquent plus de 9 000 sportifs actifs, organisés en plus de 90 clubs. En dehors de nombreux clubs, à Cacak existent aussi "SOKO" – l'Union pour la récréation sportive et l'éducation physique (fondée le 25 mai 1984) et le Centre sportif "Mladost" (fondé le 1er janvier 1993). Les sportifs actifs, en outre de plus de mille travailleurs sportifs laborieux, intendants, médecins, physiothérapeutes et quelques dizaines de mille d'anciens sportifs et d'activistes sportifs, représentent un potentiel de cadres énorme de citoyens de Cacak en bonne santé. Cependant, il existe aussi des sports olympiques, massifs qui n'ont jamais vus le jour sur ces espaces (le water-polo, la lutte, l'escrime...). L'exemple le plus drastique est le water-polo, un des sports le plus prospère en Serbie.

Svetislav Lj. Markovic, Dr, professeur